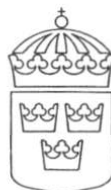

Riksdagens protokoll

1992/93:100

Protokoll
1992/93:100

Tisdagen den 27 april

Kl. 14.00 – 16.33
18.00 – 19.01

1 § Meddelande om voteringarna onsdagen den 28 april

Anf. 1 TALMANNEN:

Jag får meddela att det vid morgondagens arbetsplenum inte blir någon votering kl. 9.00. Första voteringen för dagen äger rum efter debatten om utrikesutskottets betänkande UU14, som av utskottet beräknats ta två timmar.

2 § Meddelande om information från regeringen

Anf. 2 TALMANNEN:

Jag får meddela att utrikesminister Margaretha af Ugglas (m) torsdagen den 6 maj kl. 14.00 lämnar information om aktuella ESK-frågor under ordförandeskapet.

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 april.

4 § Meddelande om svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1992/93:134

Till riksdagen

Interpellation nr 134, framställd av Agne Hansson, om Volvos fabrik i Kalmar m.m., besvaras först den 17 maj på grund av att frågeställaren ej har möjlighet att närvara i riksdagen den 23 april. Därefter är nu fastställt datum första bästa som passar både kammarkansliet och undertecknad.

Stockholm den 14 april 1993

Per Westerberg

Interpellation 1992/93:137

Till riksdagen

Simon Liliedahl har tillställt mig en interpellation nr 1992/93:137 om privatisering av statliga företag.

På grund av resa har jag inte möjlighet att besvara interpellationen inom föreskriven tid. Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 17 maj.

Stockholm den 21 april 1993

Per Westerberg

Interpellationerna 1992/93:125–132

Till riksdagen

Till mig har ställts åtta interpellationer om en FN-konvention som definierar systematiska våldtäkter som krigsförbrytelser, nr 125 av Maj Britt Theorin, nr 126 av Berith Eriksson, nr 127 av Harriet Colliander, nr 128 av Charlotte Branting, nr 129 av Marianne Andersson, nr 130 av Gullan Lindblad, nr 131 av Annika Åhnberg och nr 132 av Margareta Viklund.

På grund av utrikes resa har jag inte möjlighet att besvara interpellationerna inom föreskriven tid. Interpellationerna kommer att besvaras måndagen den 17 maj.

Stockholm den 20 april 1993

Alf Svensson

Interpellation 1992/93:133

Till riksdagen

Med anledning av att interpellanten ej haft möjlighet att ta emot interpellationssvaret beträffande interpellation 1992/93:133 av Berndt Ekholm (s), "Uppföljning av parlamentarikerkonferensen i Brasilia", inom utsatt tid, har överenskommits att interpellationen besvaras fredagen den 28 maj 1993.

Stockholm den 16 april 1993

Olof Johansson

5 § Svar på fråga 1992/93:556 om Panguedammen

Anf. 3 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jan Jennehag har frågat miljöministern om miljöåtagandena enligt Agenda 21 kommer att respekteras vid behandlingen av framställningen om finansiering av Panguedammen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jan Jennehags fråga är föranledd av att BITS styrelse i slutet av mars beslutade att bevilja en u-kredit om högst 225 miljoner kronor till nämnda vattenkraftprojekt vid Pangue utmed Bio-Bio-floden. Den svenska krediten utgör en mindre del av den totala projektkostnaden på ca 3,5 miljarder kronor,

varav Världsbanken genom International Finance Corporation finansierar 25 %. Jag välkomnar denna möjlighet att klargöra en del miljöaspekter med anknytning till detta projekt.

Den svenska biståndskrediten syftar till att stödja Chiles ansträngningar att utveckla sitt land. Den ekonomiska utveckling som ägt rum i Chile under senare år, och äger rum, har inneburit att landet behöver bygga ut sin energiförsörjning. Denna utveckling har vi anledning att välkomna ty ekonomisk utveckling är nödvändig för ökat välbefinnande. Ökat välbefinnande gynnar en fortsatt positiv demokratisk utveckling. Studier påvisar att den utvinna energieffekten skulle bli mycket hög i relation till den yta som måste däckas över.

Samtidigt vet vi att utbyggnad av inhemsk energiförsörjning oundgängligen medför ingrepp i miljön och hydrologin, såväl uppströms som nedströms från dammbyggnaden. Den innebär även ingrepp i den biologiska mångfalden och den lokala befolkningens levnadsvillkor. Miljöåtagandena från Agenda 21 utgör onekligen en påminnelse om behovet av avvägning mellan å ena sidan berättigade behov av energiförsörjning och å andra sidan projektets påverkan på miljön.

Miljöaspekterna har redan uppmärksamats inför beslut om finansiering av projektet, såväl inom IFC som inom BITS.

I de avseenden miljöanalysen bedömts vara ofullständig har utländska finansörer begärt att analysen kompletteras för att utbetalning av medel skall ske. För svenskt vidkommande lämnades den beviljade BITS-krediten med förbehåll att analysen av miljökonsekvenser kompletteras i vissa avseenden. De kompletterande studier, som BITS tagit initiativ till, kommer även att belysa miljökonsekvenserna nedströms, och bedömningar kommer att inhämtas även från sociologisk sakkunskap. Om ytterligare utbyggnad av vattenkraften längs floden blir aktuell kommer en helt ny miljökonsekvensanalys att genomföras.

Jag kan därför säga att miljöåtagandena från Agenda 21 i hög grad varit vägledande vid behandlingen av framställningen om finansiering av Panguedammen.

Anf. 4 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Alf Svensson för svaret. Den här frågan har ju väckt en viss uppmärksamhet internationellt. En mängd protester från miljöorganisationer runt om i världen har rests.

Visst kan man säga som statsrådet gör, att det alltid är en konflikt när det gäller vad som är rimligt vid utbyggnader av den här karaktären, konflikter av miljömässig och ekonomisk natur.

För att börja från början så planerades projektet under Pinochetdiktaturens regim. Under den tiden konsulterades mycket få lokala intressen – om ens några. Planeringsprocessen har fortgått, och jag tror, även om mycket har hänt i Chile i positiv riktning, att just den här frågan är ett exempel på att den lokala befolkningen har blivit överkörd.

Den uppmärksamhet som BITS ur miljösynpunkt har ägnat frågan vill jag nog kalla något tvivelaktig. BITS bedömning är naturligtvis att IFC har tagit hänsyn till miljöaspekterna. Men om man undersöker vad som händer i Chile nu, finner man att denna fråga är föremål för avgörande i chilensk

domstol. Jag tycker nog att BITS bör avhålla sig från att ge pengar till projektet innan saken är färdigbehandlad i chilensk domstol, annars ser ju intressenterna i Chile att ett svenskt stöd föregriper domstolens behandling.

Vad gäller de förbehåll som BITS-krediten har om att analysen av miljökonsekvenser skall kompletteras i vissa avseenden, undrar jag vilka avseenden som avses.

Det är väl känt att det här projektet nästan förutsätter ytterligare utbyggnader för att bli lönsamt totalt. Vad skall då tillkomma? Man skulle också kunna säga: Det är så dags då! Med erfarenhet från andra projekt vet vi att man, om man väl kört i gång ett projekt, också driver igenom den här typen av åtgärder.

Anf. 5 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag tycker att vi skall vara överens om – det är vi säkert också, Jan Jennehag och jag – att Chile hittills har lyckats mycket bra att ta sig ur det förfärliga grepp i vilket Pinochetregimen och diktaturen höll chilensarna. Chile har en ekonomisk tillväxt som man måste säga är imponerande och behövlig. Det görs också sociala satsningar. Dessa satsningar kunde naturligtvis vara större, men det finns ändå anledning att känna tillfredsställelse över dem.

När den chilenska regeringen, som väldigt många andra regimer i denna situation, inser och kommer fram till att man behöver mer energi, kan man räkna med att man genast hamnar på kollisionkurs med vissa intressen.

Fru talman! Jag tycker ändå att det som BITS, som inte är den stora entreprenören i detta sammanhang, har gjort från svensk sida och de krav som har ställts är av den karaktären att man måste se positivt på detta projekt. Enligt de uppgifter som jag har fått är det ingen oerhört stor hop människor som drabbas av denna dammanläggning. Det rör sig om 50–60 personer. Det är naturligtvis i och för sig många människor. Men mot detta kan man säga att oerhört många människor drabbas socialt och ekonomiskt om de inte får tillgång till energi.

Anf. 6 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Om det är 50–60 personer som drabbas, vill jag låta vara osagt. Det finns skilda uppgifter om detta. Men beräkningen att 22 000 hektar ställs under vatten kan vi inte komma bort ifrån. Det finns här en befolkning som lever i en kultur som har den här marken som förutsättning för att den skall kunna fortsätta med sitt traditionella liv. Detta är ställt utom allt tvivel.

BITS har i sin bedömning kommit fram till en annan slutsats än det norska biståndsorganet har gjort. Jag utgår från att man har haft samma grundfakta att tillgå. Då är min fråga till statsrådet: I vilka stycken skiljer sig BITS och NORAD, som det norska biståndsorganet heter, åt? Och vad är det som har gjort att BITS bedömning är den som är den rimliga?

Anf. 7 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Först skall vi slå fast att dessa indianer lever under utomordentligt miserabla förhållanden. Det försvarar i och för sig inte miljöing-

repp, men jag tycker ändå att detta skall sägas i sammanhanget. Därtill skall även läggas att man nu kommer att ta fram en fond från projektets avkastning och att dessa pengar är avsedda att återföras till indianbefolkningen. Det ligger trots allt något positivt i detta.

Sedan kan varken jag eller Jan Jennehag här analysera och rannsaka NORAD:s hjärta och njurar. Men jag tycker att det är mycket viktigt att BITS gör sin analys och drar sina konklusioner. Jag har, fru talman, ingen anledning att tycka att man har dragit fel konklusioner.

Anf. 8 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Att urbefolkningar lever uselt och att de skall kompenseras genom ingrepp i sin naturliga miljö har vi hört förut, och historiens spår förskräcker. Jag befarar att liknande saker kan ske här. Det finns i och för sig ingen anledning att anta att de enskilda som drabbas i detta fall skulle gå en bättre framtid till mötes genom detta projekt, utan vi måste väl erkänna att vad det egentligen handlar om är det chilenska samhällets behov totalt av ökad energi.

Den bedömning som vi då har att göra är om vi skall medverka till ett projekt som av människor som sysslar med den här typen av frågor har varit utomordentligt kontroversiellt. Den övervägande majoriteten av miljöintressena säger att detta icke är ett bra projekt. Vinsterna kan inte på långt när kompensera kostnaderna.

Anf. 9 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Tillvaron i livet är full av konflikter. Det chilenska samhället har, precis som Jan Jennehag säger, kommit fram till, vilket inte är ovanligt, att det behöver mer energi. Då kan man naturligtvis mot att bygga denna damm och att göra denna satsning ställa en rad utomordentligt angelägna intressen. Men om dessa intressen tillgodoses vet vi ju att det chilenska samhället inte får mer energi. Vad har man då för alternativ att erbjuda chilennarna, och vad skall de satsa på i stället?

Jag tycker att vi från svensk sida i detta sammanhang skall erinra oss att vi har en egen urbefolkning, och vi har likväl inte kunnat undgå att bygga ut och skaffa fram vattenkraft.

Fru talman! Tillvaron är alltså full av konflikter, och man måste välja. Jag tror att det val som chilennarna har gjort är både riktigt och rimligt och att det kommer hela det chilenska samhället till del.

Anf. 10 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Att vi har samer i Sverige, herr statsråd, och att de i många stycken har fått kraftiga begränsningar i sin livsföring genom våra utbyggnader, ursäktar ju inte att vi går in i tveksamma projekt i andra länder.

Det som egentligen är knäckfrågan i detta sammanhang är ju vad Sverige bör engagera sig i när vi står inför avgöranden som inte är slutförda. Fallet är inte avgjort i chilensk domstol. Vi går under handläggningstiden in och ger pengar. Det finns andra intressenter här, t.ex. norska intressenter, som har sagt nej till detta av de skäl som jag har anfört. Jag tycker att detta är ett tveksamt projekt. Vi har mängder av andra projekt som också behöver stöd

och där inte motsvarande konflikter finns. Då tycker jag att det är lämpligt att avstå från de projekt där det finns konflikter och satsa på dem där konflikterna är mindre.

Anf. 11 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag vill inte alls ha sagt att fel i ett land rättfärdigar felsteg i ett annat. Men jag vill ha sagt att det är svårt att klara av den här typen av projekt utan att man möter konfliktsituationer. Det gör man både i Sverige och i Chile. Därför handlar det kanske om att inte sätta sig på så höga hästar vare sig här eller där.

Sedan tror jag fortsättningsvis att det är utomordentligt för dessa länder som är i tillväxt att man tillser att rejäla satsningar görs på infrastruktur. Men varken Jan Jennehag eller jag skulle vilja rekommendera dem att satsa på kärnkraft.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1992/93:602 om åtgärder mot illegala aborter i tredje världen

Anf. 12 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Maj-Lis Lööw har frågat mig om jag är beredd att intensifiera arbetet för att främja åtgärder mot illegala aborter i tredje världen.

Låt mig först konstatera att jag delar Maj-Lis Lööws oro över det stora antalet illegala aborter som utförs i världen, för närvarande ca 35 miljoner årligen.

Arbetet inför FN:s konferens om befolkning och utveckling som hålls i Kairo nästa år går nu in i en intensiv fas. Om två veckor hålls det andra förberedande mötet inför konferensen. Sverige, som tillsatt en nationalkommitté för att förbereda svenska ställningstaganden, kommer att aktivt delta i denna konferens. Inom ramen för den svenska nationalkommittén, i vilken parlamentariker ingår, har ställningstaganden utarbetats.

Som jag påpekade vid biståndsdebatten i torsdags är det nödvändigt att anlägga ett helhetsperspektiv på befolkningsfrågorna och se dem i sitt totala kulturella, etiska och ekonomiska sammanhang. Dessa sammanhang är komplexa, vilket gör att man inte kan förorda färdiga lösningar som går att tillämpa överallt.

Det finns emellertid vissa fundamentala element som måste ingå i dessa åtgärder.

Sambanden mellan befolkningsökning och fattigdom är ett sådant. Huvudproblemet är att folkmängden växer snabbare än vad resurserna tillåter och att människors levnadsvillkor därmed blir oacceptabla och att ekonomiska och sociala framsteg hindras.

Kvinnoperspektivet är ett annat och måste genomsyra våra förslag till lösningar. Att höja kvinnors ekonomiska och sociala ställning bör främjas som ett värde i sig, men har även en stor positiv inverkan på möjligheten att före-

bygga önskade graviditeter. Utbildning av flickor och kvinnor är i detta sammanhang särskilt relevant.

Jag vill i detta sammanhang betona att de förslag till ekonomiska och sociala förbättringar som görs för att höja kvinnans ställning också måste kompletteras med sådana som stärker hennes rättsliga ställning. Genom detta kan man bidra till att minska antalet illegala aborter. Sverige var bland de första länderna som tillträdde 1979 års konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Regeringen har vid upprepade tillfällen slagit fast att efterlevnaden av internationella konventioner om skydd för mänskliga rättigheter kontinuerligt uppmärksammas i förhandlingar med samarbetsländer.

Både i det svenska bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbetet med u-länder är förebyggande av önskade graviditeter en självklarhet inom ramen för det helhetsperspektiv som är förutsättningen. Det ingår redan i vårt utvecklingssamarbete med u-länderna. I detta agerande ingår att ta avstånd från aborter som en födelseplaneringsmetod. Vi kommer framdeles att intensifiera arbetet inom detta område.

Anf. 13 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret. Jag uppskattar att det är ett långt och utförligt svar som bistandsministern har bemödat sig att ge på den här viktiga frågan.

Frågan är delvis föranledd av att abortmotståndarna marscherar under parollen Ja till livet. Vi är flera socialdemokratiska kvinnor som den senaste veckan har ställt frågor kring aborter, ur olika aspekter och till olika statsråd. Nu var det bara jag som fick svar just i dag. Vi tycker alltså att utgångspunkten i parollen Ja till livet egentligen är alldeles felaktig, om man ser på detta ur ett u-landsperspektiv.

Det är väl dokumenterat, inte minst av vår främste svenske expert på det här området, Staffan Bergström, som är professor i u-landsmedicin, att ungefär 200 000 kvinnor dör varje år i u-världen på grund av illegala aborter. Dödsrisken i samband med aborter är numera så gott som uteslutande knuten till de illegala aborterna. Det är naturligtvis framför allt de utblottade kvinnorna i tredje världen som drabbas av detta.

Jag tycker att det är bra och jag håller med om att vi skall förebygga önskade graviditeter. Jag tycker inte heller att abort skall vara en födelseplaneringsmetod. Men en sak som skulle kunna ingå i den här strategin, och som jag hoppas att Alf Svensson vill försäkra mig att den gör, är att man också ser till att det inom hälsobiståndets ram finns personal som kan svara mot behovet av legala aborter, så att de kan göras säkert och att man alltså inte behöver utsätta sig för en illegal abort under svåra hälsorisker.

Anf. 14 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! I dag föds 250 000 barn. Det är klart att jag tycker att det vore utomordentligt angeläget att få till stånd ett större engagemang för dessa födda barn. Vi vet alla att många av dem går en utomordentligt dyster framtid till mötes. Många av dem hamnar på sopberg runt stora städer. Många av dem hamnar i prostitution. Många av dem tvingas att bli soldater.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Jag tycker alltså att den här parollen är bra i det avseendet att den är för livet. Men den skall naturligtvis gälla både ofödda och födda. Vi skall stå upp för livet så långt vi någonsin mäktar. Men, det vill jag ha sagt, om man ställer en illegal abort mot en legal abort, vore det fullständigt orimligt för mig att tänka mig att man bara skulle lämna detta åt sidan. Det är klart att vi måste göra vårt yttersta för att undvika den illegala aborten.

Precis som Maj-Lis Löow säger vet vi att många liv släcks på grund av att aborten utförs illegalt. Jag tycker att det är mycket angeläget att få understryka det som vi numera har som text i statliga utredningar, där det står om två skyddsvärda individer. Även kvinnan är skyddsvärd, precis som det ofödda barnet.

Jag tror också att vi är överens om att det i grunden handlar om att få fram en annan kvinnosyn på väldigt många håll i världen. Det handlar i grunden om att ta itu med fattigdomen. Fattigdomen leder ju till att det föds alldeles för många på vår arma jord. Vi kommer naturligtvis aldrig till rätta med detta genom att koncentrera oss enbart på aborterandet, om jag får använda det uttrycket.

Anf. 15 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Nej, vi kommer inte till rätta med detta någonsin genom att koncentrera oss på en enda fråga. Det här är, precis som Alf Svensson sade i sitt första svar, mycket komplext. Det är många olika saker som måste till.

Jag är glad att Alf Svensson också understryker att det inte bara handlar om det födda och ofödda livet när det gäller barnen, utan att det också måste handla om kvinnornas liv. Därför är det viktigt att konstatera att inte ens vi i Sverige, med vår goda kunskap och de stora möjligheter vi har att sprida kunskap om preventivmedel, lyckas förhindra alla oönskade graviditeter. Då kan man förstå vad som händer i u-länder och att det måste finnas med i strategin att vi också hjälper till att göra det möjligt för de här kvinnorna att få legala aborter på ett säkert sätt.

Anf. 16 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Låt mig ytterligare en gång understryka, och jag tror att Maj-Lis Löow och jag är överens om det, att det är utomordentligt viktigt att människovärdesfrågorna blir mer centrala över huvud taget i opinionsbildning och debatt.

Jag har ingen lång erfarenhet, som alla vet, som biståndsminister. Men jag har upplevt det som utomordentligt påfrestande att se hur man på åtskilliga håll i världen rangordnar människovärdet. Kvinna och barn kommer då lägre. Det är något som vi borde göra vårt yttersta för att få till stånd en ändring av. Man kan inte acceptera talet om traditioner, kultur eller vad det vara månde. Vi har alla, även i de här länderna, skrivit under och ratificerat konventioner som kräver att respekt för människovärdet skall finnas. Jag tror nämligen att åtskilliga av de här problemen behöver få om inte sin lösning så i varje fall sitt stöd utifrån en annan människosyn än den som dess värre oftast existerar.

Anf. 17 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Får jag avslutningsvis haka på den linje som Alf Svensson väljer i stället för att riktigt svara på min konkreta fråga, nämligen människovärdet och kvinnosynen.

Det finns oerhört mycket kvar att göra. Men jag tycker ändå att vi kan konstatera att inte minst den uppmärksamhet som de här frågorna fick tack vare FN:s kvinnoår tionde gör att dialogen omkring dem i dag är lättare att föra i många av våra biståndsländer. Det är även lättare att få förståelse för att vi från Sveriges sida vill driva en kvinnolinje i bistandsverksamheten. I det sammanhanget tycker jag att de saker jag har tagit upp i min fråga är viktiga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:100

27 april 1993

Svar på frågor

7 § Svar på fråga 1992/93:563 om svensk alkoholpolitik inför EG

Anf. 18 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Kjell Eldensjö har frågat statsrådet Dinkelspiel om det i förhandlingarna om ett medlemskap i EG finns något kompromissutrymme vad gäller alkoholpolitiken.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

I den av riksdagen antagna propositionen om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), konstateras att EES-avtalet inte innebär förändringar av den svenska alkoholpolitikens mål. I vissa avseenden kan emellertid ändringar i alkohollagstiftningen behöva genomföras som en anpassning till EG:s regelsystem. Bland annat mot den bakgrunden har regeringen tillkallat en alkoholpolitisk kommission. Kommissionen har som främsta uppgift att formulera en strategi för att minska den totala alkoholkonsumtionen och därmed begränsa alkoholens skadeverkningar. Kommissionen skall bl.a. jämföra den svenska alkoholpolitikens mål och medel med den politik som andra jämförbara länder för på detta område.

I den mån kommissionen finner att delar av det svenska regelverket kan förenklas eller helt utmönstras för att de inte längre fyller någon alkoholpolitisk funktion eller behöver förändras med hänsyn till EG:s regelverk, bör kommissionen lägga fram förslag till sådan reviderad lagstiftning. Kommissionen skall med andra ord presentera förslag till hur de alkoholpolitiska målen kan uppfyllas, även inom ramen för ett medlemskap i EG.

I statsrådet Dinkelspiels anförande vid öppnandet av medlemskapsförhandlingarna den 1 februari 1993, framhöll han att alkoholmonopolen har en strategisk betydelse för svensk alkoholpolitik. De monopolen baseras på viktiga hälso- och socialpolitiska överväganden.

Den svenska ståndpunkten är att alkoholmonopolen är förenliga med Rom-fördragets bestämmelser. Att utöver vad jag nu sagt ytterligare föregripa förhandlingarna med i förväg preciserade förhandlingsmandat är inte lämpligt.

Anf. 19 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Socialministern! Jag får tacka så mycket för svaret. Med det här svaret som bakgrund, där det bl.a. talas om tillkallandet av en alkoholpolitisk kommission och om att icke föregripa förhandlingarna, kan det kanske vara svårt att få i gång något längre meningsutbyte. Jag tänker ändå göra ett försök med några följdfrågor.

Den fråga som jag har ställt är föranledd av att många människor känner oro, både nykterhetsvänner och andra, inför vad som kan hända med alkoholpolitiken i Sverige om vi måste anpassa oss till EG:s politik. Olika typer av propagandaverksamhet pågår nu för att spräcka den svenska alkoholpolitiken vid ett medlemskap i EG. Svenska Bryggareföreningen har t.ex. beställt en undersökning om hembränning i Sverige. I undersökningen görs påståendet att hembränningen skulle ha ökat med över 300 % sedan 1977. I utredningen påstås också att om mörkertalen läggs till de officiella talen, skulle konsumtionen vara uppe på sydeuropeisk nivå.

Därmed skall vi förmås att inse att vi lika gärna kan anpassa oss till EG:s alkoholpolitik. Denna undersöknings resultat kan naturligtvis bemötas på punkt efter punkt, men den visar att krafter är på gång för att skjuta traditionell svensk alkoholpolitik i sank.

Enligt tidningen Drogfritt liv säger statssekreterare Carl-Anders Ifvarsson på Socialdepartementet att det vore fel att förneka att de signaler som vi nu kan uppfatta från Bryssel tyder på att EG-kommissionen har särskilt svårt att acceptera importmonopolet. I samma artikel sägs att EG-kommissionen har den inställningen att alkoholmonopolets hälsosyfte skulle kunna uppnås genom medel som inte i så hög grad motverkar konkurrens som alkoholmonopolet gör.

Hur vill socialministern kommentera dessa saker, och vilka medel är det i så fall som EG-kommissionen kan antas avse i detta sammanhang?

Anf. 20 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig först säga att de uppgifter som Bryggareföreningen och en del andra sprider, om att vi i själva verket skulle ha en konsumtion på sydeuropeisk nivå, inte bär trovärdighetens prägel. Vad man kan studera är t.ex. förekomsten av alkoholrelaterade skador, och vi kan se att de ganska väl följer den officiella registrerade alkoholkonsumtion som vi har i Sverige.

Vi är naturligtvis medvetna om att det också finns ett mörkertal, men att detta skulle vara så stort att den svenska alkoholkonsumtionen i själva verket är väsentligt större än den registrerade är inte sannolikt.

EG-kommissionen hänvisar till "andra medel", och jag måste erkänna att jag inte vet vilka dessa medel är. Framför allt har inga länder kunnat visa att andra medel för att begränsa alkoholkonsumtionen har fungerat bättre. I de stora vindrickande länderna har man en omfattande alkoholkonsumtion och mycket anseliga alkoholskador.

Skulle man kunna påvisa att det finns medel som är effektivare, skulle vi självfallet pröva dem också i Sverige, men jag menar att vi först måste se praktiska exempel på att det är så. Vi kan inte avskaffa medel som har visat sig vara ganska effektiva i Sverige för att pröva någonting som ingen annanstans har fungerat. Det är därför som vi från svensk sida har understrukit

betydelsen av de olika ingredienserna i den svenska alkoholpolitiken, och alkoholmonopolen är en sådan ingrediens. Den uppfattningen kommer vi att fortsätta att hävda vid förhandlingarna med EG.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 21 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Jag är medveten om att det går att tillbakavisa Bryggareföreningens siffror, men de visar, som sagt, att det är krafter på gång för att skjuta svensk alkoholpolitik i sank. Det finns också andra sådana krafter. Professor Sune Rosell har krävt en ny, vetenskapligt grundad alkoholpolitik. Han menar att totalkonsumtionsmodellen är felaktig och vill att vi i stället skall lära ungdomar att hantera alkohol. IOGT-NTO-rörelsen i Älvsborgs distrikt har i ett brev till EG-minister Dinkelspiel räknat upp ett antal punkter som man vill att näringslivet skall hävda i förhandlingarna, bl.a. följande punkt:

"Vår riksdags beslut enligt WHO:s rekommendation om att sänka alkoholkonsumtionen till år 2000 med 25 % skall respekteras."

Tror socialministern att EG-kommissionen kommer att fullt ut respektera detta och vår modell för att nå målet? Jag ställer frågan bl.a. mot bakgrund av att det i en tidningsartikel har hävdats att en svensk EG-jurist tagit fram en kompromissmodell som innebär att vi i Sverige skulle sälja vin och öl i livsmedelsbutiker och starksprit via Systembolaget.

Jag skulle gärna vilja höra socialministerns kommentar till de uppgifterna.

Anf. 22 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det finns många aspekter på det som Kjell Eldensjö tar upp. Vi har nog i allt väsentligt samma uppfattning.

Totalkonsumtionsmodellen har prövats i många vetenskapliga sammanhang, och det finns en ganska färsk forskningssammanställning gjord av Orvar Olsson på CAN, som visar att även senare forskningsrön bekräftar totalkonsumtionsmodellen. Det finns alltså ingen anledning för Sverige att överge den modellen som grund för den svenska alkoholpolitiken. Det är också väl dokumenterat i forskningen att tidig alkoholdebut ökar riskerna för att man senare skall få en överkonsumtion av alkohol.

Talet om att vi skall lära ungdomar att dricka måttligt har alltså i varje fall inget stöd från vetenskapen.

Målet att sänka alkoholkonsumtionen med 25 % i förhållande till konsumtionen 1980 kvarstår, men jag har i olika sammanhang sagt att man kanske har anledning att vara pessimistisk om att vi skall kunna nå det målet, eftersom vi ligger kvar på ungefär samma nivå nu som 1982. Att börja sälja starköl och vin i livsmedelsbutikerna har ingen aktualitet. Det är just för att undvika det som det är viktigt att behålla försäljningsmonopolet.

Anf. 23 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Jag vill ta upp ytterligare en punkt i det IOGT-NTO-uttalande som jag tidigare nämnde, nämligen följande: "Solidariteten är ansträngd i Sverige idag. Vi anser det helt oförsvarligt att öka de 100 miljarder alkoholen kostar Sverige per år. Sänkt konsumtion ger sänkta kostnader."

Det har hävdats att en svensk EG-anpassning av alkoholpolitiken skulle

öka alkoholskador och andra problem med 50–100 %, bl.a. genom 3 000 fler dödsfall per år. Allt detta skulle ge ökade kostnader för samhället kanske motsvarande flera tiotal miljarder kronor. Därmed skulle eventuell ökad tillväxt i ekonomin på grund av EG-anslutningen ätas upp, eller snarare drickas upp, helt eller delvis.

Delar socialministern uppfattningen att en EG-anpassning av alkoholpolitiken skulle väsentligt minska det ekonomiska utbytet av ett EG-medlemskap, och biter i så fall sådana argument i förhandlingarna?

Anf. 24 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! En utgångspunkt för oss är att de svenska målen vad gäller alkoholpolitiken ligger kvar även vid ett svenskt medlemskap. Det var därför som regeringen tillkallade alkoholkommissionen i slutet på 1991, för att undersöka hur ett medlemskap i EG skulle ändra förutsättningarna för svensk alkoholpolitik och vilka medel vi eventuellt måste satsa mer på den, om vi tvingas avhända oss vissa medel.

Det finns en viss oro, och jag tillhör dem som känner den oron, att det blir svårt att bedriva en lika aktiv prispolitik den dag som vi öppnar de gränser som vi hittills har haft mot Europa. Skulle det vara korrekt, tvingas vi naturligtvis att litet grand ändra tyngdpunkten i den svenska alkoholpolitiken. Det blir kanske en något mindre aktiv prispolitik, men en ökad satsning på t.ex. information. Det är just de frågorna som alkoholkommissionen skall försöka ge oss svar på.

Anf. 25 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Jag är övertygad om att det finns många i Sverige som av olika skäl bortser från de negativa konsekvenserna av en EG-anpassning av alkoholpolitiken, och dessa är troligen till övervägande delen redan övertygade EG-anhängare. Men jag är också absolut förvissad om att det finns ett stort antal människor som sätter denna fråga mycket högt och som inte är beredda att rösta ja, om man måste anpassa sin politik till EG.

Min förhoppning är att Sverige i förhandlingarna om EG-medlemskapet skall lyckas hävda att vi även i fortsättningen kan bedriva den politik när det gäller alkoholen som vi själva anser vara den riktiga. Detta är ju också i enlighet med subsidiaritetsprincipen.

Jag får tacka för svaret och för debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1992/93:591 om föräldrars insatser mot drogmissbruk

Anf. 26 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Fanny Rizell har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att stödja föräldrarna i kampen mot narkotikan.

Vi vet att föräldrarna är de personer som har störst betydelse för barns inställning och attityder. Att överföra normer och sätta gränser är en svår

uppgift, inte minst när det gäller tonåringar på väg in i vuxenvärlden. Deras sökande kan ibland ta sig dramatiska uttryck. Inte minst då behövs ett stöd från det omgivande samhället.

Den svenska narkotikapolitiken skall ses som ett led i hela den välfärdspolitik som syftar till att ge alla människor trygghet och ett människovärdigt liv. Vi vill att våra ungdomar skall växa upp i ett samhälle där narkotikan är svårtillgänglig och missbruk en udda företeelse.

Genom att påverka ungdomarnas attityder kan vi medverka till att nyrekryteringen av drogmissbrukare hålls tillbaka. Det är därför viktigt att ungdomar i riskzonen för kriminalitet och missbruk möter en enad och samstämmig vuxenvärld som håller ihop och som ger samma budskap. Alla vuxna som möter dessa ungdomar – skolan, polisen, föreningslivet, fritidsledare och socialarbetare – kan var och en för sig göra goda insatser, men för att nå verkliga resultat är det nödvändigt med samverkan. I dag är det en självklarhet att också föräldrarna måste finnas med i detta samarbete.

Föräldrakärleken är ovärderlig även i detta sammanhang, men måste ofta kompletteras med t.ex. skolpersonalens och socialtjänstens professionalism och erfarenheter. Därför har också det nya Folkhälsoinstitutet fått som en av sina främsta uppgifter att bedriva ett aktivt preventivt arbete mot alkohol och narkotika.

I en situation där man som förälder känner att man har svårt att klara situationen kan andra föräldrar med egna erfarenheter av barn som missbrukar vara ett gott stöd, t.ex. inom Föräldraföreningen mot narkotika. Av detta skäl får FMN och andra organisationer statligt stöd för att kunna fortsätta sitt viktiga arbete.

Anf. 27 FANNY RIZELL (kds):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret. Jag delar helt den uppfattning som förs fram om värdet av det arbete som bedrivs inom skolan, av polisen och av andra myndigheter. Jag delar också uppfattningen att föräldrarna är viktigast i sammanhanget.

Jag tycker också att det är bra att föräldrar till barn som är missbrukare, eller som är på väg in i missbruk, kan få stöd av föreningar som bekämpar narkotika och även från sociala myndigheter. En ofta förekommande företeelse vid kontakter mellan dessa föräldrar och tjänstemän eller ideella organisationer är att föräldrarna frågar vad de borde ha gjort. Jag undrar också det ibland.

Vad är det vi inte har gjort från samhällets sida? Vi gör mycket bra för våra barn. Vi värnar om dem på olika sätt. På barnvårdscentralerna får föräldrarna råd om kost, tandvårdspersonalen ger råd om hur barnens tänder skall skötas, och barnen vaccineras. Men var får blivande tonårsföräldrar råd om hur de skall vaccinera barnen till att kunna göra kloka val? Det är då fråga om kloka val när det gäller förmågan att välja bort droger. Var får föräldrarna hjälp med att inse sitt värde i fråga om normöverföring?

Anf. 28 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag vet inte om jag är mäktig att svara på den frågan. Det är en naturlig roll för föräldrar att försöka överföra normer till sina barn. Jag

tror att de flesta föräldrarna försöker göra det. De ungdomar som missbrukar, framför allt de som fastnar i ett svårt missbruk, är ofta ungdomar som själva bär på ett tungt socialt ansvar, dvs. de kommer från föräldrahem där normöverföringen inte fungerar därför att föräldrarna själva är missbrukare eller har andra sociala problem. Där är naturligtvis samhällets stöd av allra största vikt.

Det är mycket länge sedan problemet med det sociala arvet uppmärksammades. Själva begreppet hänför sig till avhandlingen av Gustav Jonsson i Skå som kom i slutet av 60-talet. Vi måste tyvärr konstatera att senare forskning om arvets betydelse har visat att trots välfärdsstatens uppbyggnad under de senaste 20–25 åren har det sociala arvet inte kunnat brytas. Vi har lärt oss en del, men vi har mycket kvar att göra. Samhällets insatser kan säkert bli effektivare också på det området.

Anf. 29 FANNY RIZELL (kds):

Fru talman! Ja, det är riktigt att det finns en stor grupp barn från dessa familjer som har det svårt. Men det finns också andra grupper där föräldrarna tycker att de har gjort vad de har kunnat. Men på något sätt har de kommit in för sent i sina barns liv med att hjälpa dem att skapa sig normer och värderingar.

Jag kan mycket väl förstå att det inte finns något enkelt svar på dessa frågor. Men på något sätt skulle jag önska att vi från samhällets sida tog tag i dessa frågor. Vad kan Folkhälsoinstitutet göra? Vad kan andra organisationer göra för att stödja föräldrarna? Talar någon om för föräldrarna hur viktiga de är i fråga om att överföra normer och värderingar till sina barn?

Anf. 30 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag skulle gissa att föräldrar får rätt mycket information i samband med deras kontakter med mödravårdscentraler och barnavårdscentraler. I varje fall blev jag upplyst när jag i olika omgångar fick mina barn.

Folkhälsoinstitutet kan naturligtvis också göra en insats. Mycket av den information som Folkhälsoinstitutet numera sprider – tidigare var det Atena-gruppen, Socialdepartementet och Socialstyrelsen – har vänt sig till föräldrar. Informationen har syftat till att klargöra föräldrars roll och naturligtvis att lära dem mer om missbruksproblem.

Något som föräldrar kan försöka göra är att undvika tidig alkoholdebut. Jag sade i den föregående frågedebatten att tidig alkoholdebut ökar riskerna för missbruk. Kanske kan bättre och tidigare kontakter mellan barn och föräldrar också vara viktigt. Vi har haft en intensiv debatt den senaste veckan angående tankarna på en obligatorisk pappaledighet. Det är klart att det skulle kunna ha en positiv effekt om papporna engagerar sig tidigare i sina barn än vad som många gånger är fallet nu.

Anf. 31 FANNY RIZELL (kds):

Fru talman! Jag är glad för socialministerns ställningstagande. Jag tror också att det är viktigt att drogfrågor diskuteras över lag. Frågorna måste ses i sin helhet. Jag tror också att det är viktigt att vi från samhällets sida har en

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

9 § Svar på fråga 1992/93:601 om vårdnadsbidrag

Anf. 32 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Eivor Husing har frågat mig om det är rimligt att införa nya kostnadskrävande bidrag i en tid när budgetunderskottet bara växer.

Inom ramen för en totalt sett ansvarsfull finanspolitik är det självfallet möjligt att också i nuvarande läge införa nya bidrag. Ett exempel på detta är den stora handikappreformen som kammaren kommer att behandla i nästa vecka.

I övrigt får jag hänvisa till det svar som statsministern lämnade i förra veckan.

Anf. 33 EIVOR HUSING (s):

Fru talman! Jag får tacka socialministern för svaret.

Jag vill samtidigt beklaga att jag har varit tvungen att ställa denna fråga till Westerberg. Han är ju samtidigt jämställdhetsminister. Många uppfattar föräldraförsäkringen som den största jämställdhetsreformen. Vi upplever nu att vårdnadsbidraget ställs mot föräldraförsäkringen. Ersättningsnivån i föräldraförsäkringen skall ju sänkas. Nu hänvisar socialministern till handikappreformen. Men kommer ersättningen att sänkas på andra områden för att denna reform skall kunna genomföras?

Vi tycker att det mest allvarliga är införandet av ett vårdnadsbidrag. Då tas det många steg bakåt. Om det blir som många befärar, dvs. att kommunerna får ta ansvar för vårdnadsbidraget, ställs vårdnadsbidraget och barnomsorgen mot varandra. Det måste betraktas som att stort ingrepp i vårt jämställdhetssystem – det som Sverige har fått så mycket beröm för.

Vår familjepolitik innehåller barnbidrag, bostadsbidrag och föräldraförsäkringen med en garantipenning. Behövs det ytterligare bidrag? Skall kommunerna ta ansvaret för finansieringen av vårdnadsbidraget?

Anf. 34 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det är klart att finansieringen av handikappreformen – som kommer att tillföra resurser i storleksordningen drygt 1,5 miljarder kronor per år – sker med hjälp av en minskning av resursinsatserna på många andra områden. Vi har i själva verket lagt fram besparingsförslag som löper på 80 miljarder kronor. Ytterligare förslag aviseras i den nyss framlagda kompletteringspropositionen. En viss balans mellan ökade utgifter, minskade inkomster och budgetunderskott måste naturligtvis finnas.

Hur ett eventuellt vårdnadsbidrag kommer att se ut kan jag i dag inte svara på. Eivor Husing får ge sig till tåls till dess regeringens proposition om familjepolitiken kommer senare i maj. Jag förstår att väntan är lång, men nu är det inte många veckor kvar.

Anf. 35 EIVOR HUSING (s):

Fru talman! I sin egenskap av jämställdhetsminister är väl Bengt Westerberg medveten om att när ersättningen från föräldraförsäkringen sänks till 80 % minskas möjligheten för många att kunna vara tillsammans en längre tid med sina barn. De tar endast ut fem dagar per vecka eller arbetar kortare tid per dag. Det gäller även papporna. Vi skall inte tro att fler pappor tar ledigt för vård av barn när ersättningen sänks till 80 %. Det är ju just ersättningen som många gånger sägs vara orsaken till att föräldrar inte stannar hemma med sina barn. Vi socialdemokrater ser sänkningen av ersättningen från föräldraförsäkringen som ett sätt att åstadkomma vårdnadsbidraget. Då tas ett stort steg bakåt på jämställdhetsområdet.

Anf. 36 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig konstatera att den nuvarande situationen med en ersättningsnivå på 90 % upp till 7,5 basbelopp har ändå bara lett till att papporna tar ut 8 % av dagarna. Uppenbarligen har detta inte varit tillräckligt för att få papporna att ta sitt ansvar.

Jag delar dock uppfattningen att om ersättningsnivån sänks från 90 % till 80 % är risken att pappornas andel av uttaget av dagar kommer att minska ytterligare. Det är därför jag menar att det är nödvändigt att vidta andra åtgärder för att uppmuntra pappor att ta vara på sin pappaledighet.

Det går att tänka sig olika modeller, som vi får anledning att återkomma till i diskussionen. Men åtgärder i den riktningen är nödvändiga för att få papporna att ta ut åtminstone en månads ledighet och helst naturligtvis mer.

Anf. 37 EIVOR HUSING (s):

Fru talman! Målsättningen måste vara att fler män utnyttjar sin föräldraförsäkring. Men det blir inte lättare när man sänker nivån i föräldraförsäkringen.

Jag är bosatt i en liten kommun, och jag har drivit barnomsorgsfrågan i många år. Men det har inte varit det allra lättaste att få fram dagis. Motståndare finns alltid. Nu, när kommunerna tyngs av en svag ekonomi, tror jag att många här ser en chans att byta ut barnomsorgen mot ett vårdnadsbidrag. Även Bengt Westerbergs egna partibröder hyser ju oro för vad detta med ett vårdnadsbidrag kan innebära.

I de små byarna har vi genom landsbygdsutvecklingen kunnat få fram många dagis. Men nu finns risken att underlaget dras bort i och med att ett vårdnadsbidrag tas fram.

Anf. 38 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Den risken finns. Därför är utformningen av ett vårdnadsbidrag och de bestämmelser om barnomsorgen som finns i socialtjänstlagen viktiga. Vi skall inom en inte alltför avlägsen framtid återkomma i denna kammare med en redovisning av helheten.

Anf. 39 EIVOR HUSING (s):

Fru talman! Jämställdhetsministern måste förstå att kvinnorna är oroliga nu när arbetslösheten är högre än på mycket länge. Dessutom ökar kvinno-

arbetslösheten på grund av neddragningar inom den offentliga sektorn. Barnomsorgen och föräldraförsäkringen var ju det som gjorde att kvinnorna fick ett avlönat arbete. Således är oron stor över det här med ett vårdnadsbidrag.

Bengt Westerberg kan väl inte se vårdnadsbidraget som en ny giv i jämställdhetsarbetet. Vi ser vårdnadsbidraget som en stor tillbakagång.

Anf. 40 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag ser inte vårdnadsbidraget vare sig som en ny giv i jämställdhetsarbetet eller som en tillbakagång. Vårdnadsbidraget är ju tänkt som ett ekonomiskt stöd till de föräldrar som, i regel, på andra grunder har valt att vara hemma litet längre med sina små barn. Jag tycker att man skall respektera att vissa föräldrar gör det valet och att de kan behöva ett ekonomiskt bidrag för att klara den situationen.

Jag tror inte alls att det är fråga om något bidrag till jämställdhetsarbetet. Däremot kan en pappamånad i föräldraförsäkringen utgöra ett sådant bidrag.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1992/93:619 om kvinnors alkoholkonsumtion

Anf. 41 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Monica Widnemark har frågat mig om jag avser att medverka till en intensifierad forskning omkring kvinnors alkoholmissbruk och till att behovet av insatser tillgodoses.

Jag anser, i likhet med Monica Widnemark, att kvinnors missbruk är ett allvarligt problemområde. Det finns behov av insatser när det gäller såväl vård och eftervård som forskning och kunskapsutveckling. Problemet har föranlett flera initiativ från regeringens sida. Sålunda har Socialstyrelsen också under senare år, bl.a. på uppdrag av regeringen, ägnat frågan ökad uppmärksamhet.

Den alkoholpolitiska kommissionen (S 1991:17), som regeringen tillsatte i början av förra året, har som en av sina uppgifter att särskilt uppmärksamma de kvinnliga missbrukarnas vårdbehov. Kommissionen skall även kartlägga och analysera missbrukets konsekvenser för missbrukarnas familjer och bedöma vilka insatser som behöver göras för att möta bl.a. barnens behov av stöd.

Frågan om åtgärder mot kvinnors missbruk bör enligt min uppfattning ges hög prioritet. Det finns utan tvivel behov av såväl forskning som kunskapsutveckling i syfte att förbättra de specifika insatserna för kvinnor med alkoholproblem. Jag kommer även framtiden att bevaka frågan och arbeta för att nödvändiga insatser kommer till stånd.

Anf. 42 MONICA WIDNEMARK (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Från tidigare forskning vet vi att en kvinnas kropp inte tål samma mängder

alkohol som en mans. Dessutom tar vi kvinnor mycket snabbare skada än männen. Därför är det viktigt att forskningen kring kvinnor och kvinnors alkoholmissbruk intensifieras samt att man inte rättar sig efter männen.

Det är också viktigt att det finns möjligheter för kvinnor att bli behandlade på ett kvinnligt sätt och att man försöker behandla kvinnor tillsammans med kvinnor, inte med män.

Kvinnor som är missbrukare har ofta varit beroende av män innan de väl blev fast i sitt missbruk. Om kvinnor hamnar på behandlingshem för både män och kvinnor, blir de ofta återigen beroende av män.

Vidare finns det en undersökning som visar att barn som växer upp med alkoholmissbruk i familjen ofta blir aggressiva, både fysiskt och verbalt. Den här gruppen barn bör fångas upp redan i förskolan. Det gör man kanske redan i dag i många kommuner – i varje fall hoppas jag att det är så. I detta sammanhang är det av betydelse att förskolan spelar en mycket stor och viktig roll för de här barnen, bl.a. när det gäller att ge barnen stimulans.

I de familjer där kvinnan är missbrukare tar barnen skada. Vidare är det ju främst mammorna som mest stimulerar sina barn i dag, för det är väl mammorna som tillbringar mest tid med barnen.

Jag tycker att det som sägs i svaret är bra, nämligen att den alkoholpolitiska kommissionen arbetar med dessa frågor och att man främst skall studera konsekvenserna för missbrukarens familj och bedöma insatserna. Litet hoppfullt är också att socialministern, som han säger i svaret, framdeles skall bevaka frågan och arbeta för att nödvändiga insatser kommer till stånd. Det hoppas vi kvinnor inom Socialdemokraterna verkligen skall ske.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1992/93:621 om barnens situation

Anf. 43 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Maj-Inger Klingvall har frågat mig om jag i dag kan svara på om regeringen är beredd att ta några initiativ med anledning av barnens situation i kommunerna.

Socialstyrelsens rapport om barns villkor innebär en beskrivning av läget hösten 1992. Denna lägesrapport föranleder inga omedelbara statliga ingripanden. Däremot kan det finnas skäl för enstaka kommuner att ta itu med vissa lokala problem.

Kommunernas ekonomiska situation kommer att leda till omprövningar under hela 1990-talet. Arbetet med att öka produktiviteten i den kommunala verksamheten måste fortsätta, så att medborgarnas behov av service på bästa sätt kan tillgodoses. Några uppräknings av statens bidrag till kommunerna finns det inte utrymme för under de närmaste åren.

Regeringen har emellertid i den nyligen avlämnade kompletteringspropositionen, som en tillfällig åtgärd, föreslagit att kommunerna för år 1994 skall få behålla kommunalskattemedel motsvarande det ökade skatteunderlag som beror på det sänkta grundavdraget. Det innebär att kommuner och

landsting som inte höjer skatten tillförs drygt 4 miljarder kronor för år 1994 som de annars inte skulle ha erhållit.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Anf. 44 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret.

När socialministern håller tal på Folkpartiets kommunkonferens eller när han håller presskonferens om sin nya bok talar han ett annat språk än det som används i det här svaret, som jag för övrigt tycker är högst intetsärande.

Jag finner inget gehör i svaret för den oro som allt fler känner för barnens situation. Denna oro känner såväl personal som föräldrar och barn. Den här oron kommer också till uttryck i Socialstyrelsens rapport, som för 1993 pekar på en mycket allvarlig situation.

Det är inte på det sättet att det är enstaka kommuner som skall ta itu med sina problem, utan vad Socialstyrelsen pekar på är framför allt storstadskommunerna, där det bor väldigt många barn och där det ser som allvarligast ut när det gäller 1993 och 1994.

Problemet är större än vad svaret ger uttryck för. Svenska kommunaltjänstemannaförbundet visar i sina undersökningar på att 40 % av besparingarna i kommunerna drabbar barnen – 25 % gäller barnomsorgen. Detta bekräftas av Kommunförbundets egna undersökningar av de neddragningar som planeras i kommunerna.

Vi vet att barn drabbas i det här sammanhanget. Framför allt gäller det de utsatta barnen.

Regeringens svar på frågan om vad som skall hända 1993–1994 och framåt ges i kompletteringspropositionen. Kommunerna skall ju vidkännas en oförändrad nivå, något som i praktiken innebär att 35 miljarder skall tas bort från den kommunala verksamheten. Jag tycker att detta rimmar mycket illa med den oro som jag erfarit att socialministern har uttryckt i andra sammanhang.

Anf. 45 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det finns inte alls någon skillnad mellan vad jag har skrivit i den bok som Maj-Inger Klingvall talar om och det som står i kompletteringspropositionen.

Min och hela regeringens bedömning är att det inte finns utrymme för en ökad real konsumtion i kommunerna under i stort sett hela detta årtionde. Det beror på de stora ekonomiska obalanserna, som till varje pris måste rättas till. Det i sin tur ställer mycket stora krav på kommunerna när det gäller produktivitet utvecklingen. Man måste bli effektivare i sin verksamhet. Det gäller alla områden, också barnomsorgen.

Att stora nedskärningar har skett på det området behöver inte vara det samma som att kvaliteten har försämrats. Det finns många exempel på förändringar i barnomsorgen som inneburit att man, med bibehållen kvalitet, har sparat resurser.

Jag är hoppfull och tror att det fortfarande finns en effektiviseringspotential både inom barnomsorgen och inom annan kommunal verksamhet. Men för den skull kan det naturligtvis finnas exempel på barnstugor i Sverige där personaltäteten är väl låg och barngrupperna väl stora för att man skall

Svar på frågor

kunna leva upp till de pedagogiska mål som finns inskrivna i Socialstyrelsens program för förskolan. Spridningen är alltså ganska stor i kommunerna – på en del håll är det mycket bra, och på andra håll är det sämre.

Den fråga som Maj-Inger Klingvall har ställt till mig gäller om regeringen nu avser att ta några initiativ. För något sådant finns det faktiskt inte något underlag i Socialstyrelsens rapport. Det är sant att man pekar på att det ute i många kommuner finns en viss oro för vad som skall hända under 1993. Men jag är övertygad om att man, om samma fråga hade ställts ett år tidigare, också hade uttryckt en hel del oro. När man summerar effekterna av vad som hände 1992 säger man ändå att det här gick ganska bra.

Vi får se vad som händer när 1993 är slut. Jag tror att man i huvudsak också kommer att kunna hantera de problemen. Men det är klart att det kan hända saker som motiverar ingrepp. För att underlätta för kommunerna att något bromsa upp den snabba strukturomvandling som nu pågår har alltså regeringen föreslagit att kommunerna skall få behålla en del pengar under 1994.

Anf. 46 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Skall jag göra tolkningen att socialministern tror att det är fullt möjligt att fortsätta med den här omfattningen på de under 1992 gjorda besparingarna, neddragningarna, inom barnomsorgen och övrig verksamhet som rör barn?

Det är ju en sak att börja på en viss nivå och ta bort 2–2,5 % av verksamheten. Men till slut kommer man faktiskt ner till en nivå där det blir oerhört påfrestande för en verksamhet att upprätthålla den kvalitet som åtminstone vi menar att barnomsorgen skall ha. Jag har dessutom sett att Bengt Westerberg, det framgår av tidningsintervjuer, är mycket medveten om att man på många ställen faktiskt har nått smärtgränsen när det gäller att upprätthålla en någorlunda hygglig kvalitet på barnomsorgen.

När jag läser regeringens förslag i kompletteringspropositionen blir jag synnerligen oroad över vad detta kommer att betyda för verksamheten, för barnen i kommunerna.

Anf. 47 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det är alldeles riktigt uppfattat. Jag menar alltså att det finns en del exempel på barnstugor där barngrupperna är för stora i förhållande till den personal som finns.

Jag har besökt Biskopsgården i Göteborg, som är ett extremexempel i Socialstyrelsens undersökning. Där fanns grupper om 21 barn och 2 förskollärare. De förskollärarna förmedlade till mig intrycket att det där var svårt att bedriva verksamhet enligt de pedagogiska mål som vi har. Visst finns det alltså sådana exempel. Men kvaliteten är också mycket ojämn i många kommuner. I Göteborgs kommun är kvaliteten ojämn. Vidare finns det en del extremexempel på verksamheter med ojämn kvalitet i Uppsala.

En viktig uppgift för kommunerna, menar jag, är att jämma ut kvaliteten inom kommungränsen. Det gäller att inte acceptera att det är väldigt stora skillnader mellan de olika barnstugorna.

Jag tror dock att det finns utvecklingsmöjligheter. Vi i regeringen har be-

slutat att stödja ett projekt som handlar om att i Sverige pröva den s.k. Reggio Emilia-pedagogiken med grupper om 25 barn och 2 förskollärare. Det här fungerar utomordentligt bra. Det har jag själv på plats kunnat konstatera. Vi får se om det går att överföra de erfarenheterna till Sverige.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 48 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag har också besökt Reggio Emilia vid ett par tillfällen och vet att man där bedriver en väldigt bra verksamhet. Men barnomsorgen där ser inte alls ut som vår, därför att den bedrivs mellan kl. 09.00 och kl. 16.00 varje dag. Vi däremot skall ha en barnomsorg som fungerar från kl. 06.15–06.30 till kl. 19.30. Det gör att väldigt stora krav ställs här i Sverige.

Vår barnomsorg är ju utformad så, att den passar föräldrar som vill kombinera vården av barn med förvärvsarbete. Pedagogiken kan vi säkert använda oss av. Men ta inte för mycket intryck av Reggio Emilias gruppstorlek och personaltäthet som inte är jämförbara med svenska förhållanden.

Ja, visst går det att utveckla verksamheten på olika sätt. Men även i det avseendet finns det självfallet en smärtgräns.

En annan sak i kompletteringspropositionen som jag har reagerat mycket på – jag förstår att det är en väg när det gäller att uppnå den här effektiviseringen – är detta med att använda sig av avgifter. Avgifter i barnomsorgen kan naturligtvis användas som ett styrinstrument. Men om avgifterna används till att stänga ute barn, att ta bort närhetsprincipen – som man är inne på i en del kommuner – är det en mycket dålig utveckling för barnen.

Anf. 49 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det är naturligtvis fullt möjligt att även med tillämpning av denna pedagogik ha längre öppethållandetider. Man erbjuder också tillsyn innan man sätter i gång med den pedagogiska verksamheten och efter det att den är avslutad på dagarna. Men vi får som sagt se vad dessa försök kan leda till för slutsatser i Sverige, om det är överförbart till våra förhållanden eller inte.

Jag håller självklart med Maj-Inger Klingvall om att det finns en smärtgräns. Men jag tror inte att den smärtgränsen går vid de normer som vi hade för några år sedan då man ansåg att barngrupperna inte kunde vara större än 15 barn, att det behövdes tre förskollärare eller barnskötare för varje barngrupp. Erfarenheterna av något minskad personaltäthet och något större barngrupper är inte alls entydigt dåliga, utan det kan ibland t.o.m. fungera ganska bra.

Jag delar också Maj-Inger Klingvalls uppfattning om att avgifterna inte skall användas på ett sådant sätt att man i praktiken utesluter föräldrar från barnomsorg. Avgifterna måste ligga på en tillräckligt låg nivå för att barnomsorgen skall vara tillgänglig.

Anf. 50 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag blir väldigt glad över det socialministern sade senast. Det är faktiskt så att detta i kompletteringspropositionen framställs som ett sätt att begränsa utbudet i den offentliga verksamheten. Jag skall inte läsa upp det, för jag vet att socialministern väl känner till vad som där står.

Det här blev verkligen aktuellt när jag lyssnade på Ekot i går morse, där Bengt Westerbergs partikamrat, folktopartistiske kommunalrådet i Linköping berättade hur man tänker höja avgifterna i Linköpings kommun och i och med detta faktiskt helt gå ifrån näringsprincipen. Man tänker ha en sådan differentierad avgiftstaxa att barnen måste flytta runt för att hitta till rätt dagis som har rätt öppethållandetider. Man tänker ha fyra olika öppethållandetider. Dessutom tänker man chockhöja avgifterna för barn under två år för att så att säga inte behöva ha dem i daghemsverksamheten, såvitt jag kan förstå.

Det här är den typ av effektiviseringar som jag tycker leder helt fel. Jag utgår från att socialministern instämmer i att detta kommer att leda helt fel.

Anf. 51 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Svaret är både ja och nej. En viss differentiering av avgifterna med hänsyn till utnyttjande tycker jag är möjlig. Detta är också förenligt med de sociala mål som vi har.

Jag vet att det finns ett daghem i Norrtälje kommun, i Rimbo, som heter Månskenet och som har blivit omtalat därför att en differentierad avgiftssättning tillämpas där. Man får tala om när man tänker lämna barnen och när man tänker hämta dem. Vill man utnyttja tider dessförinnan eller därefter, får man betala litet extra.

Den typen av användning av avgifter för att styra efterfrågan tycker jag är faktiskt ganska rimlig också inom barnomsorgen. Men de andra exempel som Maj-Inger Klingvall redovisade känns mer skrämmande, även om jag naturligtvis måste titta på dem mera i detalj, innan jag kan bedömma i fall det är rimligt eller inte.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1992/93:622 om kommunernas äldreomsorg för invandrare

Anf. 52 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Sinikka Bohlin har frågat statsrådet Bo Könberg om han är beredd att ge Socialstyrelsen i uppdrag att snarast göra en kartläggning om hur kommunernas äldreomsorg för invandrare fungerar. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Regeringen gav i december 1990 Socialstyrelsen och Statens invandrarverk i uppdrag att kartlägga och beskriva de äldre invandrarernas situation i Sverige. Uppdraget redovisades till regeringen i september 1991.

Rapporten "En mångkulturell äldreomsorg" bekräftar bilden av ett framväxande mångkulturellt samhälle. Många av de stora invandrargrupperna närmar sig ålderdomen, vilket ställer allt större krav på beredskap att möta de omsorgs- och vårdbehov som hör till åldrandet.

Enligt rapporten anses dock kommunernas och landstingens beredskap vara ganska låg, och det brister i måluppfyllelse vad avser äldreomsorgsinstanter för gruppen äldre invandrare. I rapporten presenteras förslag som

främst gäller att på ett bättre sätt tillvarata redan tillgängliga resurser. Det handlar t.ex. om tillgång till tvåspråkig personal, bättre planering och ett utökat samarbete med invandrarorganisationerna.

I rapporten anges att Socialstyrelsen har för avsikt att påbörja en ny uppföljning i frågan under 1994. Jag har också erfarit att Socialstyrelsen i samarbete med Folkhälsoinstitutet och Livsmedelsverket inom kort kommer att ge ut en skrift kring matfrågor som berör bl.a. religiösa och kulturella aspekter på detta ämne. Denna skrift rör invandrargrupperna generellt och kan förhoppningsvis utgöra ett värdefullt kunskapsunderlag för t.ex. hemtjänstens personal. Jag har också erfarit att Socialstyrelsen även planerar andra aktiviteter inom området.

Jag vill dessutom tillägga att den svensk-finska arbetsgruppen SFINKS nyligen beslutat att ge en särskild arbetsgrupp i uppdrag att göra en analys av de äldre finska invandrarnas situation i Sverige.

Anf. 53 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret. Jag kan hålla med socialministern till en viss del. Som jag också vet finns det ganska många kartläggningar och olika typer av rapporter. Det som är gemensamt för dessa rapporter och kartläggningar är att man har kunnat peka på behoven, vet vad man behöver göra för invandrare, men det finns väldigt få förslag till åtgärder. Det är vad min fråga egentligen gäller.

Nu har riksdagen lämnat ansvaret för äldreomsorgen för invandrare till kommunerna och delvis också till landstingen. I den här ekonomiska situationen kanske inte kommunerna prioriterar just den här gruppen, som jag tycker är en väldigt viktig grupp i samhället. I och för sig kan man kanske kalla invandrarna för den osynliga gruppen. De syns kanske inte på samma sätt i samhällslivet som alla andra grupper. Jag tänker då mest på de s.k. gamla arbetsinvandrargrupperna, som kom till Sverige, var med om att bygga Sverige, medverkade till den tillväxt som behövdes för att vi skulle kunna bygga upp den sociala välfärden.

Nu ser man, speciellt bland kvinnorna, att utslagningen från arbetslivet är ganska stor. Sjukskrivningar och förtidspensioneringar är mycket mer frekventa bland invandrarkvinnorna än t.ex. hos de svenska kvinnorna. Det är den här gruppen som är morgondagens pensionärer och kunder, om vi kan kalla dem så, inom äldreomsorgen.

Därför skulle jag vilja fråga socialministern om han är beredd att medverka till en långsiktig planering och kartläggning, där man sammanstrålar alla dessa rapporter och utredningar, så att vi får en helhet som handledning för kommuner och landsting i framtiden.

Anf. 54 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig först säga att den inventering som gjordes 1990/91 av Socialstyrelsen och som ledde fram till den rapport som jag nämner i frågesvaret syftade till att visa hur problemet ser ut och därmed till att stimulera kommunerna att mera uppmärksamma denna fråga.

Jag tror precis som Sinikka Bohlin att det handlar väldigt mycket om att ute i kommunerna se invandrargrupperna och deras problem. Har man väl

gjort det kan man säkert – utan att nödvändigtvis tillföra en massa nya resurser – genom bättre planering, utbildning av personal och inte minst genom utnyttjande av personal åstadkomma en ganska bra service.

Kommunerna är av mycket varierande storlek. Vi har Stockholm och Göteborg å ena sidan, Fagersta och Hallstahammar å den andra som har många invandrare och som har erbjudit särskilda servicehus för invandrare. Vad som inte finns men som faktiskt skulle behövas på sina håll är t.ex. gruppbo-städer för äldre invandrare och också andra arrangemang.

Inom vården finns det väldigt mycket personal vars språkkunskaper skulle kunna utnyttjas. Där tror jag att det mer handlar om planering och naturligtvis kompletterande utbildningsinsatser.

Jag kommer självklart att försöka se till att kunskaperna om hur situationen ser ut successivt förbättras, både genom Socialstyrelsen och förhoppningsvis också genom Kommunförbundets insatser, och till att vi skall använda kunskaperna för att anpassa äldreomsorgen så långt det över huvud taget är möjligt till de äldre invandrargrupperna.

De problem som Sinikka Bohlin pekar på finns förvisso runt om i Sverige. Jag tror att vi på en hel del håll kan göra kvalitativt bättre insatser än vad vi gör för närvarande.

Anf. 55 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Jag håller med socialministern att alla dessa probleminventeringar har behövts, därför att kunskapen om invandrarnas förhållanden kanske inte har varit så bra tidigare. Visst har vi nu kommit en bit på vägen. Man kan också använda samlade resurser i kommuner och landsting för att hitta de rätta formerna. Men jag är rädd för att man inte prioriterar detta i dag. Man har kunskapen, man känner till behoven, men gör ingenting.

Beträffande invandrarnas möjligheter att påverka i dagens samhälle kan jag citera ur en SIV-utredning:

”– Är man kvinna, befinner man sig i underläge på grund av sin könstillhörighet.

– Är man invandrare, befinner man sig i ett flerfaldigt underläge beroende på invandrarstatus.

– Är man arbetare, längst ner på botten, tillhör man den mest maktlösa delen av arbetarkollektivet.”

Vi måste från riksdagens sida göra ett mycket starkt uttalande, så att kommunerna verkligen tar sig an dessa människor, som kanske inte har samma påverkansmöjligheter i kommunalpolitiken som andra grupper i samhället.

Anf. 56 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag tycker att vi på detta område som på andra måste acceptera och stödja den arbetsfördelning som finns mellan stat och kommun. Statens uppgift är att försöka få en översiktlig bild av hur situationen är, att sprida kunskap och sprida idéer om vad man kan göra för någonting ute i kommunerna. Sedan är det kommunernas uppgift att planera, handla och utnyttja den här kunskapen och de tips som de har fått från statsmakternas sida. Där får Sinikka Bohlin försöka agera genom våra representanter på

den kommunala sidan, så att de verkligen uppmärksammar dessa problem och försöker hitta lokalt anpassade lösningar.

Det är som sagt självklart att statsmakerna, i första hand Socialstyrelsen och också Invandrarverket, på olika sätt skall bistå kommunerna med kunskapsöversikter och med, som jag sade tidigare, uppslag om vad man kan göra för att möta behovet på ett bättre sätt.

Anf. 57 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Visst ställer jag gärna upp för att sprida kunskap tillsammans med socialministern. Jag tror att det finns en viss enighet i varje fall i denna fråga mellan våra partier.

Jag tror fortfarande att man från rikspanet på något sätt måste starkare poängtera vikten av den här frågan, just därför att dessa människor inte har samma påverkansmöjligheter i kommunerna som andra.

Socialministern sade tidigare att han var beredd att medverka till att samordna de olika rapporterna, se på de framtida möjligheterna och kanske också ge tips från centralt håll till kommunerna. Jag tycker att det är bra. Jag kanske får återkomma litet senare i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1992/93:589 om åtgärder för att minska försurningsskadorna i Västsverige

Anf. 58 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Inga-Britt Johansson har frågat mig om jag anser att bästa tillgängliga teknik skall användas för att minska försurningsskadorna i Västsverige.

Svaret är ett ja från min sida.

I det fall Inga-Britt Johansson refererade till fastställde regeringen de villkor, som Koncessionsnämnden föreskrivit för raffinaderierna i det överklagade beslutet. Dessa krav står sig väl i jämförelse med tillämpade krav i Danmark och Tyskland, vilka är de strängaste i EG-området.

Frågan om vad som är bästa tillgängliga teknik fordrar ofta ingående överväganden av både ekonomisk och teknisk karaktär. Den teknik som fastställts för raffinaderierna har befunnits vara väl i linje med de olika typer av bästa tillgängliga teknik som beskrivs i underlaget till EG:s direktiv på området.

Anf. 59 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! Det hör till debattreglerna att man skall tacka för svaret vare sig man vill det eller ej. Så jag ber att få tacka för svaret. Jag måste säga att det gör mig en aning upprörd.

Arbetet med miljöskadorna i Göteborgsregionen och i Västsverige har pågått en lång tid. Vi har stora skogsskador, mängder med försurade sjöar. I Göteborg är vi ibland tvungna att varna människor för att röra sig utomhus,

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

därför att luften är för dålig. Miljöprojekt i Göteborg visar att raffinaderierna till stor del bidrog till dessa problem.

Det finns nu tekniska möjligheter att i princip få bort problemen från raffinaderierna. Det skulle kosta ett öre per liter bensin resp. diesel. Koncessionsnämnden vill inte ställa så hårda krav. Länsstyrelser och miljö- och hälsoskyddsnämnder tillstyrkte de högre kraven när ärendet överklagades till regeringen. Olof Johansson gick på Koncessionsnämndens beslut, emot Länsstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnder.

Olof Johansson säger att bästa tillgängliga teknik naturligtvis skall användas och blandar in EG i sammanhanget. Mig veterligt är Sverige inte medlem i EG, och vi har inte ens ett EES-avtal i kraft ännu. Jag vill då fråga miljöministern: Vad menar miljöministern med bästa tillgängliga teknik? Är det något slags framförhandlad bästa möjliga teknik, eller är det vad man tekniskt sett anser som bästa teknik? Det är den tekniken jag är ute efter. Menar miljöministern att den skall användas när man kan minska miljöskadorna om det inte är förenat med alltför orimliga ekonomiska villkor?

Anf. 60 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c).

Fru talman! Inga-Britt Johansson använder ungefär samma ton som hon brukar. Hon vägrar att ålägga sig själv någon sorts restriktion och bevisbörda när hon säger att de tekniska möjligheterna nu finns. Kan jag då få höra var de finns i full skala som lagen säger? Innebörden av det Inga-Britt Johansson säger är alltså att Koncessionsnämnden inte följer lagen. Jag vill gärna ha svar på den här frågan. I annat fall kan vi fortsätta denna debatt hur länge som helst. Koncessionsnämnden har nämligen att följa miljöskyddslagen i det här fallet.

Jag blandar inte in EG. Inom EG har de nämligen i full skala de anläggningar som vi och myndigheterna har att jämföra med och som gör det möjligt att ställa krav på tillståndsinnehavaren och på den som ansöker om tillstånd.

Det är klart att man alltid kan önska sig det som är bättre. Men för ordningens skull skall jag nämna att raffinaderiet i Lysekil har en svavelåtervinning som sedan 1989 har ändrats från 1 800 ton per år till 500 ton per år. Över huvud taget är egentligen genomsnittet av de förändringar som det nya tillståndet innebär att man minskar till en tredjedel av vad man hade 1989, när man förra gången beviljades tillstånd. Inga-Britt Johansson får därför förklara sin upprördhet.

Anf. 61 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag blir upprörd eftersom, som jag sade, länsstyrelsen, Miljö- och hälsoskyddsnämnden har insett att de högre kraven är nödvändiga för att i alla fall i den delen underlätta att få ordning på miljösituationen.

Flera gånger per år får man under vintertid varna föräldrar för att gå ut med sina barn exempelvis. Man får också varna människor som har astma eller som i övrigt har känsliga luftrör för att gå ut, därför att luftförhållandena är så dåliga. Som jag tidigare sade var man under Miljöprojekt Göteborg överens om att raffinaderierna står för en stor del av de problemen.

Olof Johansson kanske också kan tala om för mig hur mycket kolväteut-

Anf. 62 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Nödvändigt? Ja, det är liksom självklart att det finns mycket som är nödvändigt att göra med hänsyn till de skador vi under lång tid har åsamkat naturen utan att ta tillräcklig hänsyn. Jag nämnde i ett fall 1989 års siffror, och jag kan fortsätta att göra jämförelser med 1989. Nödvändigheten är skapad av den situation som vi alltför länge har haft på detta område. Det är viktigt att driva på den tekniska utvecklingen. Men innan vi har fått en miljöbalk med skärpta lagbestämmelser, har myndigheterna att tillämpa den gällande lagen.

Vi har inte kunnat hitta de fullskadeobjekt som visar att en annan teknik finns. Jag är naturligtvis fylld av intresse att få reda på var dessa finns. Sedan får denna fråga tas upp på nytt.

Anf. 63 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! De myndigheter på Västkusten som närmast är berörda har bedömt att det är tekniskt möjligt. De har bedömt att användningen av dessa anläggningar motsvarar 1 öre per producerad liter bensin och diesel. Vid raffinaderierna har man sagt att det skulle innebära att de skulle få lägga produktionen någon annanstans. Jag förstår att det är det som gör att man hänvisar till reglerna i Danmark och Tyskland, vilka är de strängaste i EG-området. Jag trodde i min enfald att vi i Sverige även fortsättningsvis skulle försöka att gå före med hårda miljöregler och därigenom visa att vi är i täten. Men jag förstår att den tiden nu är förbi.

Anf. 64 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Vi talar här om olika saker, Inga-Britt Johansson. Frågan är om man skall följa lagen och i så fall naturligtvis använda bästa tillgängliga teknik. Det är detta som utredningarna i Koncessionsnämnden och regeringskansliet handlar om. Jag är fortfarande fylld av intresse att få veta: Skulle Koncessionsnämnden och regeringskansliet bortse från länsstyrelsens och kommunens förslag, om man där konkret hade kunnat påvisa att det var möjligt att finna en annan tillgänglig teknik? Så fungerar inte vi, utan vi tar naturligtvis alla de möjligheter som finns att flytta fram positionerna. Det är precis vad som har skett i det här ärendet, därför att här ställs högre krav på alla de tre berörda raffinaderierna, och i många fall har omfattningen minskat till en tredjedel av vad som tidigare har gällt. Det gäller inte minst svavelåtervinningen, där ambitionsnivån under lång tid har varit alltför låg. Det är därför vi nu har miljöproblemen i Västsverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1992/93:597 om kärnkraftsreaktorn i Ågesta

Anf. 65 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder så att omständigheterna kring det som skedde vid Ågestareaktorn den 1 maj 1969 blir klarlagda.

Jag har informerat mig via Statens kärnkraftinspektion (SKI) om vad som hände den 1 maj 1969. Av den redogörelse som SKI i dagarna har lämnat framgår följande.

Reaktorn i Ågesta befann sig i normaldrift. I samband med normal driftutrustning ställdes en pump av i kyltorssystemet, och vattenflödet kopplades över till en pump i en parallellkrets till systemet. En backventil havererade då, och ca 400 kubikmeter vatten rann ner i turbinhallen innan man hunnit stänga av andra ventiler. Reaktorn snabbstoppades manuellt. Det utläckta vattnet orsakade omfattande skador på den elektriska utrustningen i turbinhuset och i ställverksdelen, vilket ledde till att man under en kortare tidsperiod inte hade full information om och kontroll över läget hos reaktorn.

SKI har nu klassificerat incidenten som nivå 1 på INES-skalan, dvs. den skala som numera används för att klassificera tillbud och olyckor i kärnkraftverk. Vägledande för SKI:s klassificering av Ågestahändelsen är att inga utsläpp av radioaktivitet skedde och att säkerhetsbarriärer återstod som kunde förhindra allvarigare konsekvenser. Enligt SKI hade graderingen blivit INES 2 om det gällt ett fullstort kärnkraftverk, eftersom hänsyn vid klassificeringen tas, enligt praxis, till storleken av potentiella utsläpp.

Tillsynsmyndighet vid denna tidpunkt var delegationen för atomenergifrågor. Efter haveriet den 1 maj 1969 ålade delegationen tillståndshavaren, Statens Vattenfallsverk, att inkomma med kompletterande klarlägganden om säkerhetsläget med anledning av det inträffade och att föreslå åtgärder för förbättring av säkerheten. Detta ledde till att ett antal säkerhetshöjande åtgärder vidtogs.

Händelsen uppmärksammades i utredningen Säker kärnkraft (SOU 1979:86) som utgjorde en del av underlaget inför kärnkraftomröstningen 1980.

Uppgifter om tillbudet i Ågesta 1969 har således publicerats tidigare. Det är självklart att allmänheten informeras om driftsförhållandena i dagens kärnkraftverk. På samma sätt anser jag det väsentligt att bevarade uppgifter om driftsförhållanden och incidenter i de svenska kärnkreaktorer som tagits ur drift är tillgängliga för allmänhet och medier.

Anf. 66 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag tackar för svaret på frågan. Reglerna för frågor i riksdagen kräver att en fråga skall vara utformad så att den kan besvaras med ett ja eller ett nej. Desto märkligare är det då att man väldigt sällan får något svar på det man frågar om.

Detta är ett typiskt exempel på ett icke-svar. Jag kan av detta svar inte utläsa om miljöministern tycker att de utredningar som hittills har gjorts kring den här incidenten är tillfyllest. Jag tolkar svaret så att miljöministern anser att det är tillfyllest. Jag delar inte den uppfattningen. Detta är utan

tvekan den allvarligaste incidenten i svensk kärnkrafts historia. Så beskrev den dåvarande biträdande chefen vid Ågestareaktorn, Karl-Erik Sandstedt, det som hände eller nästan hände den 1/5 1969.

Reaktorn var alltså mycket nära ett totalt haveri genom att reaktorhärden nästan torrlades. Det var slumpen som gjorde att man lyckades förhindra detta – inte ett medvetet agerande enligt någon sorts plan. Man hade, som också miljöministern nämner, helt enkelt inte kontroll över händelseförloppet.

Ägaren Vattenfall har till sitt försvar sagt att man verkligen inte har mörklagt incidenten. Det fanns bara inget intresse för den här diskussionen vid den tid då det hände. Jag tycker att det är ett absurt påstående. Om det hade kommit till allmänhetens kännedom vad som nästan hände vid Ågestareaktorn är jag för min del fullständigt övertygad om att den fortsatta diskussionen kring kärnkraften i Sverige hade tagit en helt annan vändning. Nu fördröjdes i själva verket diskussionen kring kärnkraftens säkerhetsproblem med tre fyra år. Den kom ändå runt 1973–74, men av andra skäl.

Att man i förbigående i en broschyr som en av 17 punkter nämner att det också hände någonting, eller att man i Reaktorsäkerhetsutredningen på några rader tar upp det tycker inte jag innebär att man har uppmärksammat det som hände. Det innebär snarare att man har bagatelliserat det.

Jag undrar vem som har lagt locket på. Det finns ansvar att utkräva från myndigheter, men också i hög grad ett politiskt ansvar. Om allt har rapporterats om hur nära katastrofen vi var finns det i särskilt hög grad ett politiskt ansvar att utkräva.

Anf. 67 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Frågan gällde alltså om regeringen avser att vidta åtgärder så att omständigheterna kring det som skedde vid Ågestareaktorn den 1 maj 1969 blir klarlagda.

Jag har redan vidtagit en åtgärd. Jag har informerat mig mer än jag har gjort tidigare om vad som hände. Det material vi har att tillgå ur arkiven är det som Statens kärnkraftinspektion som tillsynsmyndighet har ärvt. Därför har vi inventerat vad som finns för att kunna beskriva omständigheterna kring det som skedde vid Ågestareaktorn den 1 maj 1969. Så långt har vi gjort vad som har kunnat göras på den vecka som har stått till buds.

Jag kommer att träffa SKI:s chef den 6 maj. Då tar jag upp frågan på nytt för att diskutera vad man har haft för nytta av dessa erfarenheter, vad som är viktigt att lära sig av Ågestaolyckan för framtiden, självfallet ansvarsfrågan och om det finns mer material att lägga på bordet än det som vi har fått i ett brev som registrerades på Miljö- och naturresursdepartementet i går.

Så snabbt har den trafiken gått, och jag kan bara säga att jag självfallet är mycket intresserad av att få mesta möjliga mängd information. Om den informationen leder vidare tar jag upp den i regeringen där jag har en allmän beredning av kärnkraftsfrågorna under första halvan av maj.

Anf. 68 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att miljöministern har informerat sig. Det är bara det att vi är ganska många till som önskar bli informerade i den

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

här frågan. Det material som har varit tillgängligt för mig är t.ex. den broschyr som Vattenfall hänvisar till, där incidenten nämns som en av 17 punkter, och det som Reaktorsäkerhetsutredningen tog upp. Det finns ingen som helst likhet mellan de beskrivningarna av det inträffade och det som har kommit fram i tidningsartiklar under den allra senaste tiden.

Jag anser därför att det är av största vikt att även vi som finns utanför regeringskansliet får tillgång till bättre information. Jag tycker inte heller att det är tillräckligt att gå igenom de papper som faktiskt sändes in och som finns tillgängliga. Jag tror också att det är viktigt att intervjua de människor som deltog i denna verksamhet – de som var i tjänst den 1 maj 1969 när den här incidenten inträffade.

Jag tycker också att det är viktigt att fundera över om en bättre och mer offentligt känd kunskap om Ågestareaktorn hade kommit att påverka den fortsatta utbyggnaden av de svenska kärnkraftsreaktorerna. De fem första fick ju en helt annan konstruktion än de senare.

Anf. 69 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det finns självfallet mycket informationsmaterial, men frågesvaret är av kända skäl en komprimerad sammanställning av detta. Huvuddelen av materialet är alltså hämtat från en skrivelse från SKI som finns offentlig i Miljö- och naturresursdepartementet sedan i går.

Det är inte allt som finns. I den promemoria som jag har här och som jag gott kan lämna ifrån mig finns DN-artikeln från den 14 april 1993, utdrag ur SOU om säker kärnkraft, utdrag från Chalmers rapport från den 20 augusti 1974 om onormala händelser vid svenska kärnkraftverk, Ångpanneföreningens utredning från den 30 juni 1970, ett publicerat föredrag, "Major Plant Disturbances", från 1971 av Karl-Erik Sandstedt, utdrag från en broschyr om Ågesta 1963–1974 och deras förslag till det frågesvar jag nu givit.

Det här materialet kan fyllas på ytterligare, men vi har inte haft tid med mer.

Anf. 70 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag måste ändå fråga miljöministern om han inte delar min uppfattning att det är en väldig skillnad i beskrivningarna av vad som har hänt när man tar del av det som sades i t.ex. DN-artikeln om hur allvarlig incidenten var, vilket den tidigare biträdande chefen såvitt jag kan förstå inte har dementerat, och av de summariska och kortfattade beskrivningar som tidigare har funnits att tillgå i broschyrer och i SOU.

Delar inte miljöministern min uppfattning att diskussionen kring kärnkraftens roll i det svenska energisystemet hade kommit att påverkas om det hade varit fullt ut känt för människor vad som nästan inträffade i Ågesta? Är det då inte både demokratiskt och politiskt och när det gäller själva sakfrågan av största vikt att man kartlägger dels själva händelseförloppet, dels hela det politiska spelet kring det som hände?

Anf. 71 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag kan inte svara på om det är ett politiskt spel, för jag vet inte tillräckligt mycket om det. Om så är fallet, är det i högsta grad värt kri-

tik. Jag har kanske inte så många illusioner kvar. Jag har förstått, och vi vet alla, att det har mörklagts mycket inom kärnkraftsområdet världen över. Det finns numer många exempel på det. Det är möjligt att Sverige har tillhört den krets som har agerat så.

Det är däremot felaktigt att säga att händelsen som sådan inte varit känd, för det har den varit. Det är den frågan jag har svarat på i mitt frågesvar. Men jag tänker fullfölja detta och ta fram ytterligare informationer. Det är t.ex. intressant att lyssna till den person som gav huvuddelen av informationen till pressen för en tid sedan.

Anf. 72 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag hoppas att det miljöministern nu har sagt skall innebära att det görs en större utredning kring incidenten vid Ågestareaktorn den 1 maj 1969, och att resultaten skall föras ut till allmänheten i en bred diskussion. Jag tror att det är viktigt för att reda ut sakförhållandena, men också för att reda ut vad som kan ha hänt på t.ex. politisk nivå.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1992/93:571 om icke vårdnadshavares rätt till s.k. skolbesök

Anf. 73 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Ulf Eriksson har uppgivit att det i ganska många fall förekommer att en förälder som har ensam vårdnad om ett barn utestänger den andra föräldern eller någon annan anhörig till barnet från att besöka barnet i skolan för att där följa undervisningen. Mot bakgrund härav har han frågat socialministern om denne är beredd att medverka till att en ensam vårdnadshavare inte tillåts att utestänga den andra föräldern eller någon annan anhörig från att utöva sin rätt till skolbesök.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och skall bl.a. se till att barnet får tillfredsställande utbildning. Vårdnaden innebär även en principiell rätt att bestämma över barnets angelägenheter. I takt med barnets stigande ålder och utveckling skall vårdnadshavaren därvid ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål.

Barnets vårdnadshavare har ett ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som inte är vårdnadshavare eller med någon annan som står barnet särskilt nära så långt möjligt tillgodoses. Vårdnadshavaren skall lämna umgängesföräldern sådana upplysningar rörande barnet som kan främja umgänget, såvida inte särskilda skäl talar emot det. Sådana upplysningar kan gälla exempelvis barnets skolgång.

Skolan skall samverka med hemmen rörande barnen. Skolans informationsskyldighet gentemot hemmen avser dock endast barnets vårdnadshavare. En förälder som inte är vårdnadshavare kan emellertid få del av uppgif-

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

ter om sitt barn i den mån uppgifterna är offentliga eller om vårdnadshavaren, och ibland även barnet, har lämnat sitt medgivande till detta.

Det är alltså i första hand barnets vårdnadshavare som har ansvar för att barnet och den andra föräldern eller någon annan person får en tillräckligt god kontakt med varandra. Om vårdnadshavaren brister i detta avseende kan det vara ett skäl att ompröva vårdnadsfrågan. Det kan emellertid finnas anledning att påpeka att vårdnadshavaren kan ha fullt godtagbara skäl att vägra den andra föräldern att besöka barnet i skolan. Enligt min uppfattning innebär de gällande reglerna en rimlig avvägning mellan de intressen som står mot varandra.

Anf. 74 ULF ERIKSSON (nyd):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Reidunn Laurén för det utförliga svaret. Jag har dock två följdfrågor för att få ett klarläggande. Jag frågar för andra människors räkning och inte för min egen.

Finns det möjlighet för skolpersonalen att hindra sådana här besök för att följa undervisningen? Kan vårdnadshavaren hindra icke vårdnadshavaren? Det behöver inte vara en förälder. Det kan vara farmor eller mormor eller annan närstående som vill följa barnets skolgång.

Anf. 75 Statsrådet REIDUNN LARURÉN (-):

Fru talman! Öppen information om barnet, t.ex. om betyg, studieresultat över huvud taget och närvaro är sådan information som är och skall vara tillgänglig även för den förälder som inte har vårdnaden. Information om barnets hälsotillstånd kan däremot vara sekretessbelagd liksom information som har givits i form av uppgifter hos skolkurator och skolpsykolog. Det är sådana uppgifter som inte får lämnas ut. Men det får bedömas från fall till fall om uppgifterna har den karaktären att de är så känsliga att de inte skall lämnas ut. Då har skolpersonalen, skolpsykolog och skolkurator, inte rätt att lämna ut informationen.

Skolan har över huvud taget inga förpliktelser mot en person som inte är vårdnadshavare. Skolans förpliktelser riktar sig helt mot vårdnadshavaren. Sedan får vårdnadshavaren i sin tur ge information till den andra föräldern, som i regel har rätt till umgänge med barnet. Men umgängesrätten innefattar alltså inte en rätt att få sekretessbelagd information.

Anf. 76 ULF ERIKSSON (nyd):

Fru talman! Jag vill då ställa frågan så här till statsrådet Laurén. Vederbörande har alltså rätt att komma till skolan och följa undervisningen för att få veta hur det går för barnet och vilka betyg det får. Detta kan vårdnadshavaren eller rektor alltså inte hindra. Eller kan de det?

Anf. 77 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Jo, de kan hindra besöket, om det anses att besöket strider mot barnets intresse. I alla dessa fall är det ju barnets intresse och barnets bästa som står i centrum.

Anf. 78 ULF ERIKSSON (nyd):

Fru talman! Det håller jag med statsrådet Laurén om. Barnen växer givetvis och blir äldre och säkrare på sig själva. Men jag tänker på yngre barn under de första åren i skolan. Det finns alltså möjlighet att bokstavligen hindra den andre föräldern att komma till skolan?

Prot. 1992/93:100

27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 79 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! På Ulf Erikssons fråga om man fysiskt kan hindra en förälder från att komma till skolan vill jag svara att det väl inte är så vanligt att man deltar i skolundervisningen utan att vara inbjuden. Det som mest brukar komma i fråga är att delta i kvartssamtal. Det är någonting som vårdnadshavaren inbjuds att delta i. Man kan kanske tycka att uppgifter som enbart handlar om studieresultat och närvaro i skolan borde vara sådana uppgifter som mycket väl kan lämnas också till umgängesföräldern. Men det händer ibland att kvartssamtalen innehåller också känslig information, som inte bör föras vidare.

Anf. 80 ULF ERIKSSON (nyd):

Fru talman! Då innebär detta att det till syvende och sist ändå är – som statsrådet Laurén också har skrivit – vårdnadshavaren som har ansvaret. Då har vårdnadshavaren också rätt att hindra den andre föräldern eller annan anhörig att komma till skolan.

Anf. 81 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Vårdnadshavaren har det totala ansvaret för barnet och har rätt att företräda barnet i olika avseenden.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1992/93:583 om aktiebolags redovisning av avgångsvederlag m.m.

Anf. 82 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Nils T Svensson har frågat mig när jag avser att förelägga riksdagen ett lagförslag om aktiebolags redovisning av avgångsvederlag m.m.

Jag har tidigare svarat på en riksdagsfråga av Nils T Svensson i samma ämne. Jag svarade då att det är lämpligt att frågor om redovisning av avtal om avgångsvederlag behandlas av redovisningskommittén, bl.a. mot bakgrund av den syn på frågan som finns i andra länder.

Redovisningskommittén har i uppgift att göra en översyn av redovisningslagstiftningen och anpassa den till de krav som EG ställer. Det är riktigt som Nils T Svensson säger att Redovisningskommittén har fått tilläggsdirektiv om att överväga behovet av särskilda redovisningsregler för avtal om avgångsvederlag och liknande förmåner för styrelseledamöter, verkställande direktörer och andra personer i ett företags ledning. Om kommittén skulle komma fram till att det behövs sådana regler, skall den också lämna förslag

till den närmare utformningen av dem. Det är också riktigt att lagutskottet har förutsatt att denna fråga behandlas med skyndsamhet.

Redovisningskommittén skall enligt sina direktiv ha slutfört sitt uppdrag före den 1 december 1993. Sedan den tidpunkten fastställdes har kommittén fått ytterligare arbetsuppgifter, framför allt att anpassa vår lagstiftning till EG:s direktiv på området, vilket är en omfattande uppgift som måste lösas skyndsamt.

Det är min förhoppning att kommittén skall kunna redovisa sina ställningstaganden även i denna fråga före den 1 december i år. När kommitténs betänkande kommer, skall det sändas ut på remiss. Det här betyder att ett lagförslag kan komma att föreläggas riksdagen under våren 1994.

Anf. 83 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag är besviken över svaret när det gäller den tidpunkt då statsrådet avser att lägga detta lagförslag på riksdagens bord. Det pågår som statsrådet vet en livlig diskussion i denna fråga för närvarande. Starka och berättigade krav har rests från olika håll på att redovisning av avgångsvederlag och liknande förmåner för VD och andra personer i ett företags ledning skall lämnas i bolagets årsredovisning.

Några företag har redan tillmötesgått detta krav, däribland även statliga företag. Det är bra. Opinionen är onekligen väldigt stark för att man skall åstadkomma öppenhet i redovisningen. Även från företrädare för bolagen har man hört uttalanden som varit positiva till detta. Men de har hänvisat till att det inte finns några regler, vilket är ett korrekt påstående. Det understryker det angelägna i att man snabbt skapar ett regelverk just för sådan här redovisning.

Statsrådet säger att ett lagförslag kan föreläggas riksdagen först våren 1994. Det är ju alldeles för sent. Då kommer inte reglerna att kunna träda i kraft förrän tidigast 1995. Vi behöver få ett lagförslag tidigt i höst, för att riksdagen skall kunna fatta ett sådant beslut att reglerna kan gälla för årsredovisningarna för nästa år. Statsrådet hänvisar till att utredningen har mycket att göra och har fått ytterligare uppgifter. Men samtidigt kunde vi höra statsministern häromdagen säga i talarstolen att det på Justitiedepartementet pågår ett arbete. Innebär det att det pågår ett arbete där vid sidan om utredningens arbete? Det kanske likväl kommer ett förslag tidigare än våren 1994.

Anf. 84 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Det här är ju två olika frågor. Den ena gäller framtida lagstiftning, och den fråga som statsministern berörde gällde vad man möjligtvis skulle kunna göra åt de avtal som redan har ingåtts.

Kommittén har, som jag sade, ett pressat arbetsschema. De här frågorna hör ju också samman med den information som i övrigt skall lämnas i företagens årsredovisning. Där skall ju naturligtvis även annan information lämnas.

Jag har bedömt det så, att det inte är lämpligt att bryta ut de här frågorna om redovisning av avtal om avgångsvederlag från andra frågor om hur händelser som inte har inträffat, men som senare kan inträffa, skall redovisas.

Jag har tyckt att man skall avvakta kommitténs utredning. Det man skulle vinna genom att nu pressa fram ett förslag är ju bara att kommittén skulle komma med det någon månad tidigare på hösten. Samtidigt skulle naturligtvis kommitténs arbete i övrigt fördröjas.

Jag tror för övrigt inte att den nuvarande ekonomiska situationen i landet och den allmänna intensiva debatten om de här frågorna har gjort klimatet särskilt gynnsamt för nya orimliga fallskärmsavtal. Jag tror inte att det är någon större fara i dröjsmål.

Som Nils T Svensson också påpekade pågår det ju ett arbete på annat håll. Dels har staten nu kommit med vissa riktlinjer för vad som kan anses vara rimliga anställningsvillkor för ledningen inom statligt ägda kreditinstitut, dels har jag fått mig bekant att man inom näringslivet håller på att arbeta fram rekommendationer för bolagens redovisning i det här avseendet.

Anf. 85 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Statsrådet är ju själv erfaren utredare och erfaren och erkänd jurist. Jag blir då litet besviken när jag får veta att det inte går att bryta ut den här frågan. Nog går det väl att ganska raskt få fram ett delbetänkande som underlag för en proposition till hösten. Jag tycker inte att argumentet förefaller särskilt starkt.

Det är ju väldigt viktigt att den här lagstiftningen nu blir fastlagd, så att vi kommer undan allt detta som upprör människor, vilket verkligen är berättigat. Låt vara att det är som statsrådet säger, att situationen och debatten nu har skapat förutsättningar för att sådana här avtal skall kunna undvikas. Men det finns många andra skäl till att detta öppet skall redovisas. Vi resonerade om det förra gången när frågan var uppe till debatt.

I andra länder har man ju antagit mycket långtgående lagstiftning. Därför undrar jag om man inte kan titta litet grand på länder runt omkring oss. Jag läste i tidningen häromdagen att Norge nu är på väg att ta fram ett regelverk för detta.

Anf. 86 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Jag vill påpeka att det inte finns någonting som hindrar bolagen från att även utan lagstiftning ta fram en öppen redovisning i det här hänseendet. Vi har ju nu i dagarna sett att några av de stora aktiebolagen också har börjat med en öppen redovisning. Jag kan hänvisa t.ex. till Volvo, Sveriges Radio och Gota.

Att börsnoterade aktiebolag mera generellt ställer upp med frivillig redovisning är naturligtvis väldigt bra. Det stärker ju både aktieägarnas och allmänhetens förtroende för företagen, om de visar en sådan öppen attityd.

Det är naturligtvis också intressant för lagstiftaren, när man sedan skall skrida till verket och lagstifta, att se vad som kan åstadkommas på frivillig väg.

Lagutskottet har ju förutsatt att Redovisningskommittén behandlar den här frågan med skyndsamhet. Jag utgår naturligtvis från att kommittén tar fasta på det.

Anf. 87 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Det är ju riktigt att det inte behövs någon lagstiftning. Företagen kan ha en öppen redovisning ändå. Men som jag påpekade tidigare har vi ju hört flera kommentarer om att det inte har funnits några regler och att detta har tagits till intäkt för att inte göra någonting. Men det är ju alldeles utmärkt att vissa företag gör en sådan redovisning – självklart då de statliga.

Det är bra att statsrådet – sedan opinionen nu har drivit fram detta – ställer krav på att de statliga företagen skall göra en sådan redovisning. Det kan ju genomföras omedelbart. Men vi hörde ju ändå från företrädare för bolagen att det inte finns några regler fastställda och att man tar det till intäkt för att inte göra någonting. Därför är detta så viktigt.

Jag skulle vilja fråga statsrådet om det ändå inte är möjligt att be denna Redovisningskommitté att lägga fram ett delbetänkande, att skyndsamt ta fram det, så att det kan komma en proposition redan i höst. Då är det möjligt att man vid nästa års bolagsstämmor kan få ta del av den här redovisningen i årsredovisningen.

Anf. 88 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Jag står nog tills vidare kvar vid min ursprungligen deklarerade ståndpunkt, nämligen att kommittén skall få arbeta som det är tänkt och komma med förslag före den 1 december i år. Jag tror också att det är viktigt att även sådan här lagstiftning bereds väldigt noggrant och att man arbetar igenom detta ordentligt. Det kan göras i Redovisningskommittén. Jag tror faktiskt att det räcker med att det sedan kommer ett lagförslag under våren 1994.

Anf. 89 NILS T SVENSSON (s):

Fru talman! Det är riktigt att lagförslag noggrant skall beredas, men vi har ju mycket skickliga jurister och utredare. Jag betvivlar inte den kompetens som finns både i kommittén och på statsrådets eget departement, så nog finns det väl kompetens tillgänglig för att man snabbt skall kunna ta fram detta förslag. Vi har i andra sammanhang sett exempel på att man har kunnat arbeta mycket effektivt och snabbt.

Min vädjan och önskan kvarstår om att statsrådet skall fundera en runda till på detta önskemål.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1992/93:598 om nådeinstitutet

Anf. 90 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Berndt Ekholm har utifrån ett enskilt fall frågat mig om jag allmänt sett anser att det är förenligt med den av regeringen framhävda kristna etiken och västerländska humanismen att kraftigt inskränka möjligheten att erhålla nåd.

Som Berndt Ekholm väl känner till kan jag inte uttala mig om de närmare omständigheterna i det fall som Berndt Ekholm åsyftar.

Jag har den 9 mars i år besvarat en fråga av Hans Göran Franck om förändring av bifallsprocenten i nådeärenden. Av mitt svar framgick att bifallsprocenten under 1992 är lägre än tidigare år men att någon närmare undersökning av ärendematerialet för 1992 års ärenden inte gjorts och att det därför är omöjligt att dra den slutsatsen att förutsättningarna för nåd ändrats i någon större utsträckning. Vid samma tillfälle påpekade jag också att de skäl som beaktas i ett nådeärende i allt väsentligt är desamma nu som tidigare.

I varje nådeärende görs en allsidig prövning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Det sker bl.a. en noggrann prövning av om det är inhumant att låta den dömda avtjäna fängelsestraffet. Detta måste emellertid vägas mot andra faktorer såsom brottets art och ådömd påföljd. Regeringen måste också beakta att en del som söker nåd kan vara farliga för allmänheten. Även om det med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden finns starka skäl som talar för nåd kan det således finnas andra viktiga hänsyn som gör att den dömda ändå inte kan beviljas nåd.

Jag kan avslutningsvis försäkra Berndt Ekholm om att de etiska och humanitära frågorna är viktiga och väger tungt vid en bedömning av nådeärenden.

Anf. 91 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Först tackar jag justitieministern för svaret.

Anledningen till att jag ställer frågan är att jag vid ett besök hos de kristna socialdemokraterna i Skaraborg blev uppmärksam på det här fallet, och jag tyckte att det var mycket angeläget. Det är ju ett ganska officiellt och känt fall, så jag tycker att jag kan drista mig till att tala om att det gäller en svårt cancersjuk människa som heter Lars Tingström, den s.k. bombmannen. Han har inte beviljats nåd av regeringen, trots att han har varit svårt cancersjuk. När jag ställde frågan visste jag inte att han faktiskt har avlidit. På ett sätt tycker jag att det gör att frågan blir ännu mer angelägen. Det visar vilka konsekvenser det kan bli. Tingström gavs i det här fallet inte möjlighet att få vara tillsammans med sina anhöriga och dö i frihet, trots – om jag har uppfattat det rätt – flera nådeansökningar.

Vi skall dock inte prata om det enskilda fallet utan naturligtvis generalisera. Jag tycker då att det inte kan vara rimligt med en så hård nådepraxis att man inte får nåd ens om man är sängbunden och uppenbarligen, såvitt jag förstår, inte kan vara till fara för någon annan. Det bevisas av det här enskilda dödsfallet.

Samtidigt uttalar sig regeringen allt som oftast för att man skall stå för kristen etik och västerländsk humanitet. För mig betyder det att man skall se till individens situation, att man skall stå upp för de utsatta och att man skall visa omtanke och solidaritet. Det tycker jag inte har visats i tillräcklig utsträckning, om det är sant – vilket jag förstår av utredningen – att nådepraxis har skärpts avsevärt från 12 % till 6 % bifallna ansökningar.

Min fråga till justitieministern är återigen varför det är nödvändigt att inta en så hård attityd att människor inte kan få nåd när de faktiskt är hotade till livet av sin sjukdom.

Anf. 92 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Berndt Ekholm talar om ett enskilt fall. Sedan säger han att vi inte skall tala om det enskilda fallet som ligger till grund för hans resone-

mang. Berndt Ekholm kan naturligtvis tala om enskilda fall. Men jag får inte göra det. Jag har dessutom information som jag får på grund av att jag är skyldig att hålla tyst om den. Allt detta innebär att diskussionen här blir mycket egendomlig.

Om vi skall generalisera frågan har jag egentligen gett svar på den fråga som Berndt Ekholm nu ställde. När vi gör en bedömning av en nådeansökan tar vi bl.a. hänsyn till hälsotillstånd m.m. hos den som är dömd. Men som jag sade i mitt tidigare inlägg måste vi också från regeringens sida beakta att en del av dem som söker nåd kan vara farliga för allmänheten trots visst hälsotillstånd. Det som kanske skiljer den nuvarande regeringen från den tidigare är att vi i dag lägger större vikt vid den risk som en dömd person kan innebära för andra.

Anf. 93 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! En hård behandling av en dömd person kan i sig leda till att riskerna ökar, vilket i sin tur leder till en ännu hårdare praxis. Det är för mig inte förenligt med kristen etik och västerländsk humanitet – om det nu är detta man särskilt vill framföra, vilket den borgerliga regeringen gör i olika sammanhang.

Justitieministern uttalade sig i frågestunden med Hans Göran Franck tydligt för att hon ställer högre krav än vad den socialdemokratiska regeringen gjorde. På bara ett enda år har vi kunnat se att bifallsprocenten har sjunkit från 12 % till 6 %. Man kan naturligtvis inte dra alltför långtgående slutsatser av detta. Det finns dock en tydlig tendens, särskilt som justitieministern själv erkänner att regeringen nu ställer hårdare krav. Jag tycker att det ligger en mycket stor risk i att göra det, med hänsyn till att regeringen också utger sig för att representera de här fina etiska och humanitära värdena. Detta borde vara en konflikt för justitieministern.

Anf. 94 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det finns alltid en konflikt när man skall väga olika intressen mot varandra. Konflikten när det gäller nådeärenden kan ibland bestå i att se till gärningsmannens behov kontra det behov av skydd som kan finnas för människor utanför murarna. Detta är en konflikt. I denna konflikt är för mig valet – det betraktar jag också som humant – att i första hand se till skyddet för dem som finns utanför murarna.

Anf. 95 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag kan ha förståelse för det resonemanget. I denna konflikt menar jag att solidariteten mot utsatta människor i mycket hög grad också måste riktas mot dem som finns innanför murarna. Jag tror säkert att justitieministern kan dela den uppfattningen.

Om man genom dessa siffror och genom att justitieministern ställer högre krav kan utläsa en skärpning av praxis, uppkommer en situation då man kan misstänka att den borgerliga regeringen – när man lägger dessa värderingar i vågskålen – hellre är beredd att använda hårda bandage mot exempelvis personer som sitter inne för allvarliga brott än att ge dem en chans att få avsluta sitt liv i frihet.

Anf. 96 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Utan att låtsas om att jag hörde den sista delen av den sista meningen som helt klart gäller ett enskilt fall, skall jag kommentera övriga delar av uttalandet.

Det är helt rätt att i avvägningen mellan ett presumtivt offer och gärningsmannen så väljer jag det presumtiva offret.

Däremot är det viktigt att de människor som är berövade sin frihet blir humant behandlade innanför murarna. På det området finns det mycket kvar att göra, vilket vi också arbetar med.

Anf. 97 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att det är mycket viktigt med en human behandling både utanför och innanför murarna. Jag hoppas att justitieministern, som en följd av den debatt som både jag och Hans Göran Franck har tagit upp i den här frågan, skall vara beredd att fundera en del över hur man skall väga de här aspekterna mot varandra.

Jag skulle önska att vi i Sverige fortsatte att vara mycket generösa vid behandlingen av människor som sitter illa till. Vi skall naturligtvis även ta hänsyn till människor som finns utanför murarna och som kan komma i kläm. Det finns en egoistisk trend i dagens samhälle som också slår igenom här och som jag är mycket rädd för. Jag vädjar om en mycket generös bedömning i nådefallen.

Anf. 98 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag vill markera att det knappast är fråga om egoism när man väljer att i första hand se till brottsoffren. Vi vet inte i förväg vilka personer som kommer att bli brottsoffer. Det är mycket lättare att bortse från brottsoffren och sedan låta bli att se kopplingen mellan de beslut man har fattat och de eventuella effekter som besluten kan få.

Det rör sig om mycket svåra beslut, som jag inte tror att någon egentligen vill fatta. Det är beslut som måste fattas. Det är helt rätt som Berndt Ekholm sade att det är viktigt att tänka efter vad man gör och att ha humaniteten med i resonemanget. Därom är vi helt överens. Men när det gäller besluten kan vi ha olika uppfattningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1992/93:604 om skyddet för hotade kvinnor

Anf. 99 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Marianne Carlström har frågat mig om erfarenheterna av regeringens beslut att genomföra försök med livvaktsskydd för hotade kvinnor.

Regeringen uppdrog den 29 april förra året (92-1648) åt länsstyrelserna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län och Västernorrlands län att genomföra försök med livvaktsskydd för hotade kvinnor.

Försöksperioden omfattar innevarande budgetår. Jag känner till att både

Prot. 1992/93:100

27 april 1993

Svar på frågor

livvaktsskydd och andra skyddsåtgärder har satts in för att öka skyddet för vissa kvinnor.

Det skall enligt regeringsbeslutet göras en utvärdering av resultaten av de åtgärder som vidtagits under försöksperioden. Den skall redovisas till Justitiedepartementet senast den 1 oktober 1993.

Det är alltså för tidigt att i dag säga vilka erfarenheterna är men när de avrapporteras till oss skall jag givetvis ge dem till känna. De skall också, precis som Marianne Carlström säger, ligga till grund för bedömningen av vilka åtgärder och insatser man bör vidta för att ge de utsatta kvinnorna ett tillräckligt bra skydd.

Anf. 100 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret.

Jag visste inte att det är en försöksperiod på ett år. Jag tycker nog att den perioden är litet för lång. Om man jämför med den föregående frågan har vi här en speciell situation. Vi vet vem som är brottsoffret och vem som är gärningsmannen. Vi vet att under den tid som vi utreder och håller på med försök inträffar ganska många tragedier. Jag har följt denna fråga. Jag har nu tagit upp den, eftersom jag vet att dessa försök inte är tillräckliga. Såvitt jag förstår finns det kvinnor som har velat ha livvaktsskydd och dessa paket men som inte har fått det.

Jag vet också att polisen behöver utbildning i dessa frågor. Det händer att kvinnor ringer till polisen, och när sedan polisen kommer vågar de inte stå för sin anmälan. Här behövs många utbildnings- och informationsinsatser.

Anf. 101 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag börjar med det sista Marianne Carlström tog upp, nämligen utbildningsinsatser. Jag håller där helt med vad hon sade. Det är också mycket arbete på gång. Jag tog inte upp det i mitt svar eftersom frågan inte var formulerad så.

Sent i höstas arrangerades en utbildning centralt för företrädare för polis, domstol, socialtjänst, åklagare och ytterligare vissa funktioner. En grupp från varje län utbildades för att i sin tur utbilda sina egna yrkeskolleger i resp. län när det gäller våld mot kvinnor.

Jag fick en fråga om att förstå de signaler som kvinnan ger i sådana här situationer. Där är vi helt överens, och det arbetet pågår för fullt. När det sedan gäller skyddet för de hotade kvinnorna och försöksverksamheten, är det knappast rimligt att göra en utvärdering på ett mycket tidigt stadium och tro att man därmed lär sig tillräckligt mycket för att få en färdig modell. Men vi följer löpande denna verksamhet.

Jag kan nämna att de larmpaket som finns i ett rätt stort antal utnyttjas i stor utsträckning. Under försöken har man dessutom från polisens sida kommit på nya modeller. Livvaktsskydd upplevs som en för stor inskränkning och larmpaket upplevs som för litet. Bl.a. har kvinnor fått vakthundar som ställts till deras förfogande.

Det finns flera olika modeller. Det är viktigt att vi nu följer upp detta. Men det har gått för kort tid för att man skall kunna dra några definitiva slutsatser.

Många goda idéer har kommit fram som jag hoppas att vi skall kunna vidareutveckla, bl.a. genom utvärderingen.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Anf. 102 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag hoppas att man funderar ganska snabbt när utvärderingen är klar. Har man följt frågan under en tid och följt med i pressen vet man att det händer väldigt mycket.

Jag vet att man i Bohuslän, som jag kommer från, fick sig tilldelat 25 paket av dessa 280. I dag har man lyckats få 46, och alla är utlånade. Man trodde att det skulle vara tillräckligt om kvinnorna fick ha paketen under en månad och att försöket sedan skulle upphöra. Men det har visat sig att det behövs tre månader.

Jag antar att vi får möjlighet att fortsätta att diskutera denna fråga redan i höst.

Anf. 103 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Angelägenhetsgraden är enligt min mening rätt uppenbar. Tre månader efter det att det första försöket är avslutat har vi begärt att få en utvärdering. Det är kort tid vid en utvärdering om vi jämför med vilka tids-horisonter man normalt har. Bakom detta ligger att vi inte vill stoppa denna verksamhet. Vi vill kunna utveckla den med hjälp av vunna erfarenheter. Vi fortsätter med denna verksamhet även nästa budgetår, och vill kunna förbättra den efter hand.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1992/93:606 om åtgärder mot sexuellt utnyttjande vid framställning av pornografiska alster

Anf. 104 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Ingegerd Sahlström har frågat mig om jag avser att agera för att sexuellt utnyttjande av människor i samband med framställning av pornografiska alster skall förhindras.

I sin fråga tar Ingegerd Sahlström först upp avbildande av barn i pornografiska alster. Som jag flera gånger tidigare framhållit här i kammaren berör mig alla former av sexuellt utnyttjande av barn mycket starkt. Självklart måste det allmänna på ett mycket tydligt sätt markera sin avsky för sådana handlingar. När det gäller barnpornografi kan själva framställningen av sådana alster i många situationer falla under brottsbalkens bestämmelser om sexualbrott. Vidare finns en bestämmelse som förbjuder spridning av barnpornografi.

Ingegerd Sahlström efterlyser i sin fråga skärpningar av lagstiftningen på detta område. Jag får då påminna om att regeringen redan har tagit initiativ till flera sådana skärpningar. De senaste skärpningarna, som träder i kraft den 1 juli 1993, innebär att straffmaximum för sexuellt ofredande höjs från ett till två års fängelse och att straffmaximum för barnpornografibrott höjs från sex månaders till två års fängelse. Inom Justitiedepartementet utarbetas

för närvarande en promemoria som bl.a. tar upp vissa frågor vad gäller sexualbrott mot barn. Promemorian kommer att presenteras redan under våren. I det sammanhanget kommer bl.a. frågan om en eventuell utvidgning av förbudet mot barnpornografi att beröras.

När det gäller olika former av sexuellt utnyttjande av en vuxen vill jag framhålla att detta redan i dag i stor utsträckning är kriminaliserat. Beroende på omständigheterna kan det bli fråga om straff för sexuellt utnyttjande eller sexuellt ofredande, om inte ännu grövre brott föreligger. Jag är dock inte beredd att kriminalisera varje form av medverkan vid framställning av pornografiska alster. Även om jag självfallet tar avstånd från pornografi i alla dess former, måste ändå frivillig medverkan från en vuxen persons sida ligga inom ramen för vad varje individ måste tillåtas att själv förfoga över. Det förtjänar dock att påpekas att detta givetvis förutsätter att medverkan verkligen är frivillig och att alltså inte utnyttjande av beroendeställning eller liknande förekommer.

Anf. 105 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Jag betvivlar inte på något sätt att Gun Hellsvik har en mycket god vilja när det gäller att vi t.o.m skall kriminalisera innehav av barnpornografi och att Gun Hellsvik är emot och vill straffa varje form av barnpornografi.

Det är också mycket bra att vi har fattat beslut här i riksdagen som innebär att lagarna blir strängare. Margot Wallström och Laila Freivalds började detta arbete, och Gun Hellsvik har hittills gjort ett mycket bra arbete. Men jag vill se mer, och jag vill se en fortsättning.

Jag nämnde barnpornografi i min fråga eftersom jag anser att vi är överens om att det här är fråga om sexuellt utnyttjande. Jag ville ta det som ett exempel och föra över resonemanget till vuxnas situation när det gäller att medverka vid framställningen av pornografiska alster.

Jag är aktiv i Socialdemokratiska kvinnoförbundets verkställande utskott. Jag är ute och träffar olika grupper – ROKS, Folkaktionen mot pornografi, Kvinnofolkshögsskolorna, osv. Här tar man på olika sätt upp problematiken när det gäller sexuellt utnyttjande av kvinnor och män vid framställning av pornografi.

Den mest intressanta delen i svaret är för mig den sista meningen: "Det förtjänar dock att påpekas att detta givetvis förutsätter att medverkan verkligen är frivillig och att alltså inte utnyttjande av beroendeställning eller liknande förekommer." Det är detta som jag anser är ett problem. Man vet om att många kvinnor och även män är utnyttjade. Min fråga är: Vad tänker justitieministern göra åt detta faktum?

Anf. 106 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! När det gäller utnyttjande påpekade jag i svaret att det finns regler om straff för sexuellt utnyttjande och sexuellt ofredande, för att ta två exempel. Självfallet är gränsdragningarna mycket besvärliga eftersom ingen har full förmåga att sätta sig in i en annan människas totala situation och sätt att tänka.

När man för denna diskussion är det viktigt att vi när det gäller pornografi,

och annan form av sexualitet som Ingegerd Sahlström och jag kan vara negativa till, inser att det i många situationer kanske upplevs som frivilligt av de involverade. Det är kanske inte straffregler vi skall använda, utan det finns skäl att se detta från en social synpunkt i första hand.

Detta är en diskussion som förs mellan främst Bengt Westerberg och mig. Det har resulterat i en ny sexualutredning med utgångspunkt i de prostituerades situation. Vi fortsätter diskussionen, eftersom vi vet att vi kan få andra infallsvinklar. Men för att få ett vettigt resultat gäller det att göra så stora paket som möjligt.

Men det är viktigt att vi inser att detta inte bara är en moraliseringsfråga från Ingegerd Sahlström och mig, utan det är också i högsta grad en social fråga. Den diskussionen för Bengt Westerberg och jag.

Anf. 107 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag håller verkligen med om att det i mycket hög grad är en social fråga. Även om man kan tala om frivilligheten, tror jag faktiskt att de allra flesta kvinnor, och även män, som är involverade i den här branschen inte är där av någon större frivillighet.

Jag vet att kvinnor som förekommer i pornografi ofta har varit utsatta för sexuella övergrepp redan som barn. Undersökningar visar att 65–70 % av den nuvarande gruppen prostituerade och modeller inom pornografin har blivit utnyttjade. Jag tycker att man måste ställa upp för den gruppen kvinnor och hjälpa dem på olika sätt.

Det är mycket bra att den här diskussionen förs mellan socialministern och justitieministern. Men jag skulle gärna vilja se att den lag som vi faktiskt redan har, tillämpas litet bättre. Vi får nog ändå erkänna, Gun Hellsvik, att vi ibland möts av information, tidningsartiklar och liknande som visar att vi tyvärr inte följer lagen så bra i dag.

Anf. 108 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är också viktigt att Ingegerd Sahlström och jag är överens om att vi inte skall tolka vad domstolarna gör enbart efter tidningsartiklar, utan att vi skall titta närmare på hur det verkligen ser ut i våra domstolar.

Då kan vi bl.a. konstatera att domstolarnas domar när det gäller de grövre sexualbrotten visar en allt strängare syn från domstolarnas sida. Det genomsyrar ju sedan rakt igenom. Men då får man gå igenom detta systematiskt och inte titta på enstaka tidningsrubriker.

Anf. 109 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Vi skall inte titta på enstaka tidningsrubriker, men ibland får man ändå lov att bli upprörd och ifrågasätta när man läser tidningen.

Det senaste var när vi för några månader sedan läste om en pornografisk verksamhet i Stockholm där kvinnor verkligen var sexuellt utnyttjade av män. Det är skrämmande när man då får reda på att polisen har vetat om den här verksamheten under mycket lång tid utan att göra något åt den. Är det inte frågan om att vi måste försöka sätta stopp för detta som är ett så tydligt sexuellt utnyttjande av kvinnor?

Anf. 110 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Polisen har ju också samlat sina resurser och ingripit mot denna verksamhet. Ett av problemen har varit vår hyreslagstiftning, men den har vi ju för avsikt att ändra på. Då kommer det bl.a. att bli lättare att säga upp denna typ av hyresgäster.

Anf. 111 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret i dag. Jag kommer att återkomma. Jag hoppas och tror på att socialministern och justitieministern tillsammans kommer fram med bra förslag så att vi kan hjälpa dessa kvinnor och män. Jag anser att de är i ett mycket stort behov av hjälp.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1992/93:620 om bestämmelserna om olaga våldsskildring

Anf. 112 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Ulla Pettersson har frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtagit eller planerat med anledning av Justitiekanslerns utredning om behovet av åtgärder rörande bestämmelserna om olaga våldsskildring, vilken överlämnades till regeringen i slutet av förra året.

Justitiekanslerns utredning innehåller en redogörelse för olika frågor som uppkommit i samband med tillämpning av bestämmelserna om olaga våldsskildring. Därvid pekas bl.a. på att vissa jämkningar av brottsrekvisiten i 16 kap. 10 § brottsbalken för olaga våldsskildring kan behöva övervägas. Justitiekanslern framhåller emellertid även att en sådan jämkning skulle kräva grundlagsändring samt att det i rättspraxis ännu inte är klarlagt om den aktuella bestämmelsen är tillräcklig för sitt ändamål. Utredningen utmynnar i att Justitiekanslern inte finner grund för att föreslå några författningsändringar.

På grundval av vad Justitiekanslern kommit fram till i sin utredning anser jag att starka skäl talar för att avvakta något innan vi överväger nya lagstiftningsåtgärder på detta område. För att sådana åtgärder skall bli meningsfulla behövs nämligen ytterligare erfarenhet av tillämpningen både av straffbestämmelsen om olaga våldsskildring och den relativt nya yttrandefrihetsgrundlagen.

Anf. 113 ULLA PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det kan beskrivas som ett långt och välformulerat ingenting. Inte heller jag ifrågasätter justitieministerns engagemang i kvinnofrågor, men jag tycker ändå att man kunde ha dragit litet andra slutsatser av den ganska omfattande genomgång som Justitiekanslern har gjort.

Det är riktigt att Justitiekanslern inte föreslår åtgärder just nu, men han skriver så här: Min redogörelse har lett till slutsatsen att jag inte har grund för att nu föreslå några författningsändringar.

I nästa mening heter det så här: Det betyder emellertid inte att jag anser att man skulle kunna slå sig till ro med vad som har gjorts.

Detta oroar mig litet i justitieministerns svar. Justitiekanslern tar ju faktiskt upp en hel del problematiska punkter, t.ex. den kränkande och förnedrande behandling som förekommer i pornografisk olaga våldsskildring och som inte träffas direkt av de nuvarande bestämmelserna. Det gäller också den svåröverskådliga postordermarknaden. Distributionen är i viss mån anorlunda än när det gäller de tryckta skrifter som man har längre erfarenhet av. Det gäller också spridningsrekvisitets tillämplighet på den moderna tekniken. I dag kan man ju framställa unika produkter som därmed inte uppfyller spridningsrekvisitet fullt ut.

Det är alldeles riktigt att dessa ändringar skulle kräva en grundlagsändring. Just därför är det viktigt att vi inte låter tiden gå. Justitieministern och jag känner ju till att man inte ändrar grundlag oftare än vart tredje år. Om vi ändrar vår mandatperiod och förlänger den ytterligare blir det ännu mer sällan.

Mot den bakgrunden måste jag återgå till min ursprungliga fråga: Gör man verkligen ingenting åt detta på departementet?

Anf. 114 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Ulla Pettersson påpekade helt korrekt att JK pekade ut vissa problemområden. Men i den här diskussionen skall vi inte glömma bort att JK också uttalade – det var i slutet av december, i stort sett vid årsskiftet – att man skulle ta ställning till olika praxisfrågor nu och att JK därefter skulle återkomma om det visade sig att reglerna inte räckte till.

Vi har för liten erfarenhet. JK är klar över sin skyldighet att underrätta regeringen om eventuella behov av regeländringar. Men vi måste först bli klara över praxis, innan vi påbörjar en lagändring. Lagreglerna är otydliga när det gäller praxis.

Anf. 115 ULLA PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag vill nog påstå att en del av det som Justitiekanslern tar upp inte enbart hänger på bristande rutin. Det gäller t.ex. det som vi har sett när det gäller kränkande och förnedrande behandling. Där kan man ganska klart fastslå att det inte finns något lagligt utrymme i dag för att fälla i en del av de exempel som Justitiekanslern tar upp, särskilt som vi vet att domstolarna inte precis har varit ivriga att ta sig an den här typen av ärenden.

Jag tycker också att man lägger en tung börda på Justitiekanslern när man säger att det enbart är där som det vidare arbetet skall ske. Det påpekas ju också i den här översynen att detta är mycket resurskrävande. Jag vill minnas att man någonstans skriver att ett enda ärende kan ta upp arbetstiden för praktiskt taget hela personalen hos Justitiekanslern. Då lägger man en tung börda på Justitiekanslern om man menar att hela ansvaret ligger där. Det sker ju också en utveckling på andra håll som borde kunna följas från rege- ringskansliet.

Anf. 116 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Utredningsuppdraget var något som lades på JK, men det är JK själv som påpekar att det är en rimlig uppgift för JK att följa utveck-

lingen. Detta framkommer av rapporten. Självfallet följer vi på departementet utvecklingen på detta område – det gör vi ju på alla områden.

Precis som JK säger finns det emellertid oklarheter, och den här typen av frågor bör behandlas i ett sammanhang. Det blir aldrig bra om vi alltför mycket ägnar oss åt dellösningar inom kriminalpolitiken, utan vi måste försöka att så långt möjligt ha sammanhängande sakområden.

Då är det enligt min uppfattning rimligt att JK fullföljer det arbete som JK själv har påtagit sig att bedriva. JK är också mycket tydlig i sitt påpekande om sin skyldighet att återkomma till regeringen med förslag till lagändringar.

Anf. 117 ULLA PETTERSSON (s):

Fru talman! Justitiekanslern skall självfallet fullgöra sitt uppdrag på det här området lika väl som på alla andra, men just med tanke på att det här kan bli fråga om grundlagsändringar tycker jag ändå att det är viktigt att man inte låter alltför lång tid gå utan att åtgärder vidtas. Ett bra sätt att gå vidare skulle enligt min uppfattning vara att ge denna fråga någon form av parlamentarisk förankring.

Jag tror nämligen att det på det här området finns väldigt fasta och bestämda uppfattningar, t.ex. bland medlemmarna i Folkaktionen mot pornografi, och jag tror att sådana bestämda uppfattningar också finns ute hos allmänheten. Men jag vill påstå att det också finns en stor okunnighet. Vi är många som instinktivt undviker den här typen av material och därför helt enkelt inte vet vad det handlar om. Vi kanske tror att det inte är så farligt, eller vi kanske har överdrivna farhågor. Just därför tror jag att det vore bra med någon form av parlamentarisk beredning av frågan. Är det en väg som justitieministern kan tänka sig att gå vidare på?

Anf. 118 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är inte så enkelt att svara ja eller nej på de flesta frågor. Svaret på Ulla Petterssons fråga är självfallet bl.a. beroende av vad Justitiekanslern kommer fram till i sin kartläggning. Rent generellt, utan att därmed föregripa vad som kan komma fram, kan man konstatera att den här typen av frågor i högsta grad rör det allmänna rättsmedvetandet och är av politisk betydelse. Om det skulle bli fråga om ett större arbete är en parlamentarisk kommitté därför troligen rätt självklar. Vi måste emellertid först avvakta och se vad JK kommer fram till.

Anf. 119 ULLA PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag glädjer mig åt att justitieministern ser en parlamentarisk kommitté som en naturlig fortsättning. Jag menar att det på det här området kanske ännu mer än på många andra områden är eftersträfvansvärt med en god samstämmighet mellan samhällets uppfattning och det allmänna rättsmedvetandet.

Jag vill, fru talman, avslutningsvis referera ytterligare en mening ur Justitiekanslerns översyn: Frågan hur spridningen av våldspornografisk olaga våldsskildring på ett ännu mer effektivt sätt än hittills skall kunna stävjas med rättsliga medel är med andra ord knappast definitivt löst. Jag hoppas att justitieministern liksom jag kan instämma i den uppfattningen.

Anf. 120 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Av betydelse i sammanhanget är också den skärpning av straffet för spridning av pornografi som riksdagen fattade beslut om för ungefär en månad sedan. Denna straffskärpning räcker inte, men det är ändå en markering i rätt riktning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:100

27 april 1993

Svar på frågor

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.33 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

21 § Svar på fråga 1992/93:584 om flyktingpolitiken

Anf. 121 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Robert Jousma har frågat mig om jag är beredd att ändra inriktning på flyktingpolitiken med beaktande av resultatet av en undersökning gjord inom området.

Svaret på frågan är nej.

Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk kommitté för översyn av invandrarpolitiken samt invandrings- och flyktingpolitiken. Kommittén kommer bl.a. att analysera och överväga hur nya regler för ett framtida flyktingmottagande lämpligast skall utformas för att överensstämja med det skyddsbehov som finns i dag. Det är först efter denna utrednings avslutande som vi har ett ordentligt underlag för att kunna ta ställning till den framtida flyktingpolitiken.

Anf. 122 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Fru statsråd! Jag förstår mycket väl att man måste invänta bra underlag för att kunna fatta beslut i en sådan här känslig fråga. Men det som är så beklämande är att man nu tydligen återigen håller på att sätta sig fast i byråkratins gramma.

Vid ett annat tillfälle, när vi väntade på att visumtvång skulle införas för folk från diverse ställen i Jugoslavien – bl.a. från Kosovo vill jag minnas – kostade det Sverige 4–5 miljarder kronor. Jag har en enkel stillsam fråga att ställa: När är denna kommitté färdig eller har åtminstone kommit så långt med sitt arbete att det finns några grunder som man kan fatta beslut på?

Anf. 123 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det finns redovisat i direktiven att de olika förslagen skall lämnas etappvis, dels ett 1994, dels ett i mars månad 1995.

Anf. 124 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Att jag ställer den här frågan nu beror på att det återigen har kommit alarmerande rapporter om att det pågår en trafik från Swinoujsie i Polen. Det handlar om 500–600 människor per dygn som väller in via färjelinjerna. Det är gott och väl belagt att det här är en trafik som delvis styrs av kommersiella intressen från Ungern.

Flyktingarna sitter 72 timmar på en buss, och de får i princip inte lämna bussen under denna tid. De körs till Swinoujsie i Polen, där de får en biljett och skickas raka vägen till Sverige. Nu måste vi för en gångs skull försöka stämma i bäcken och få slut på den här trafiken. Visst handlar det till en del om olyckliga människor, men samtidigt handlar det återigen om kommersiella intressen som bl.a. drar nytta av den förskräckliga situationen i Jugoslavien.

Anf. 125 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! På torsdag kommer en särskild debatt om kriget i Bosnien att anordnas i denna kammare. Jag ser med intresse fram emot vad Ny demokratis företrädare skall säga i den debatten.

Robert Jousma talar om att det väller in folk, att det handlar om kommersiella intressen, att man använder bussar och annat. Inte med ett ord nämner han det fasansfulla krig, den slakt på människor, som i dag pågår i Bosnien.

Herr talman! Jag är statsråd och skall svara för regeringen. Jag skall även svara på frågor i denna kammare. Men det är oerhört frestande att över huvud taget inte delta i den här typen av diskussioner.

Anf. 126 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Jag håller med fru statsrådet att det måste vara enorma problem att svara på det här.

Som jag nämnde är den förskräckliga situationen i Jugoslavien delvis orsaken till problemet. Samtidigt har vi gång på gång sagt att det måste ges starka signaler om att de här *ordnade* resorna måste upphöra. Jag säger ingenting om att folk kommer på det ena eller det andra sättet, exempelvis med flyg. Men gång på gång verkar det vara en massa konstiga intressen i grannländerna som drar nytta av situationen. Det är alarmerande. Vad kommer att hända i Sverige? Av svenskarna är 55–60 % negativa till hur det här sköts. Det kommer att bädda för konflikter i framtiden i vårt land, konflikter som vi gärna vill försöka undvika.

Det är tyvärr så, att det är dem som vi kallar för flyktingar som kommer att drabbas – vare sig de är riktiga flyktingar, eller inte. Det är beklagligt, eftersom vi naturligtvis skall hjälpa och skydda riktiga flyktingar.

Anf. 127 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Robert Jousma hänvisar till en undersökning som har publicerats under de senaste dagarna.

För det första är den undersökningen inte klar. För det andra gjordes den under 1992 och är inte alls aktuell. För det tredje är den fråga som där ställts fullständigt omöjlig att besvara. Vad menas med frågan om huruvida vi skall ta emot fler eller färre flyktingar? Menas med detta asylsökande, eller dem

som de facto får uppehållstillstånd och får stanna här i Sverige, vilkas antal just nu kraftigt går ned? Att jag skulle dra några som helst bestämda slutsatser av den presenterade undersökningen är helt uteslutet.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 128 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Tycker statsrådet Birgit Friggebo att man helt skall nonchamera de strömningar som trots allt finns? Även om undersökningen är från 1992, förmodar jag att dessa ytterligare har förstärkts i dag.

Man hävdar alltid att man inte kan ställa ekonomi mot flyktingar. Men den enkle mannen på gatan – oavsett vilken information han än får – sammankopplar hela den här problematiken med att svensken i gemen måste spara. Det dras ned när det gäller skolböcker och skolmat, och människor ute i landet drabbas.

Jag säger inte att dessa människor har rätt, men jag tror att det bäddas för enorma problem inom den närmaste framtiden i Sverige. Människor ser nämligen de försämringar som de får och även hur förtvivlat litet som görs på det här området. Nästan alla människor som jag pratar med ute på gator och torg menar att vi skall försöka hjälpa dessa hjälpsökande människor i närheten av deras egna hemländer. Vi bäddar tyvärr bara för egna problem i Sverige genom att ta hit så många. Vi kan snart varken försörja dem eller sätta dem i arbete, då det tyvärr inte finns någon fungerande arbetsmarknad att tala om.

Anf. 129 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Robert Jousma vet mycket väl att stora insatser görs i närområdet och att det har gett effekt att man har kunnat ge skydd och humanitär hjälp där. Det är Robert Jousmas uppgift att tala om det för det svenska folket, när han möter sina väljare.

Dessutom kom en ny opinionsundersökning från TEMO häromdagen, som visade en annan trend, dvs. minskat motstånd mot att ta emot fler flyktingar – fortfarande är ganska många emot, men trenden är en helt annan. Menar Robert Jousma att vi därför nu skall ändra flyktingpolitiken så att vi skall, som han säger, ta hit fler flyktingar? En ansvarsfull politik kan naturligtvis inte ändras efter tillfälliga opinionsundersökningar, där det kanske ställs frågor som nästan inte går att tyda.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1992/93:586 om utvisning av kosovoalbaner

Anf. 130 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Lars Moquist har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att påskynda avvisningen av kosovoalbaner.

Invandrarverket och Utlänningsnämnden fattar för närvarande många beslut avseende de asylsökande som har kommit från Kosovo. Regeringen har varit angelägen om att asylsökande så snart som möjligt skall få sin sak prö-

vad. Därför har Invandrarverket och Utlänningsnämnden givits ökade resurser.

Det är riktigt som Lars Moquist säger att en stor andel av de asylsökande från Kosovo inte beviljas uppehållstillstånd i Sverige. Den exakta andelen är dock lägre än den siffra som anges i frågan.

Förutom de som fått negativa besked från svenska myndigheter är det dessutom ett stort antal personer som väljer att återkalla sin asylansökan och återvända frivilligt till det forna Jugoslavien. Dessa personer får hjälp med återresan av Invandrarverket.

Vad gäller den faktiska verkställigheten av avvísningar till Kosovo finns såvitt jag har förstått inga problem. Resorna sker ofta med buss. Men eftersom det nu fattas så många beslut i dessa ärenden har polisen, som ansvarar för avvísningarna, svårt att hinna med att verkställa besluten. Balanserna ökar.

Jag anser att det är väsentligt att polisen ges möjligheter att snabbare än i dag kunna verkställa avvísningar till bl.a. Kosovo. Mot denna bakgrund pågår nu inom regeringskansliet en bedömning av i vilken utsträckning det ökade antalet avvísningsbeslut kräver utökade resurser hos polismyndigheterna. Regeringen kommer därefter ta ställning till vilka åtgärder som krävs.

Anf. 131 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Statsrådet! Jag börjar med att tacka för svaret. Av svaret drar jag i alla fall slutsatsen att regeringen synes ha ambitionen att ta itu med de problem som kan dyka upp i detta sammanhang. Jag hade kanske förväntat mig att man skall kunna ta ställning till det som statsrådet säger om att polisen kanske behöver utökade resurser för att kunna verkställa de avvísningsbeslut som är svåra att verkställa, kanske på grund av antalet. Jag hade väntat mig något slags statistik eller några siffror som visade hur många av dessa kosovoalbaner som har rest ut frivilligt – jag är medveten om att många väljer den varianten – och hur många som med tvång får förvisas från landet.

Att jag tog upp denna fråga beror på att vi i pressen från och till ser upplysningar om att man försvarar för myndigheterna att verkställa dessa avvísningsbeslut. Jag tänker då på att man kanske förstör pass eller ID-handlingar eller på annat sätt försöker göra det svårt för polisen att verkställa dessa beslut. Jag antar att sådana bekymmer finns. Men jag skulle vilja fråga statsrådet om hon har några exakta besked om förekomsten av sådana svårigheter som detta innebär, eller om svårigheterna uppstår enbart på grund av antalet kosovoalbaner som skall återsändas.

Jag skulle också av allmänintresse gärna vilja ha svar angående en procentsats som jag också har sett i pressen, nämligen att 96 % av de prövade ärendena har avslagits. Det spelar i och för sig inte så stor roll om det är 90 % eller 96 %, men eftersom statsrådet säger att den exakta andelen är lägre kunde det vara intressant att få veta den exakta siffran.

Anf. 132 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Herr talman! Beträffande frågan om att vi får ökade balanser, dvs. att det finns avvísningsbeslut men att de inte verkställs, är min uppfattning att det i huvudsak är ett kvantitetsproblem. Man har haft en ganska jämn nivå tidi-

gare. Polisen har haft vissa resurser. Eftersom beslutsfattandet nu har fått en mycket större volym, bl.a. beroende på att vi nu har fått effekter hos Utlänningsnämnden av den ökade personal som har tillsatts där, har polisen svårigheter att hinna med. Det är viktigt att undanröja sådana hinder. Det är detta som vi håller på att undersöka för att möjliggöra att de människor som har fått ett avslagsbeslut inom rimlig och normal tid skall åka hem.

När det gäller frågan om avslagsbeslut fattar man över huvud taget inte beslut om en del av dem som kommer från Kosovo eller från andra delar. Det är framför allt krigsvägrare som är i en viss ålder och blev inkallade under den tid när de kunde få mycket hårda straff.

Det går alltså inte att göra en ordentlig utvärdering av genomsnittet av antalet avslag. I de ärenden som man har fattat beslut är avslagsprocenten hos Invandrarverket nu 83 % för Restjugoslavien. Den siffra som Lars Moquist hade härrör förmodligen från Utlänningsnämnden. Då skall man veta att människor överklagar dit. Det bör råda ganska stor samstämmighet mellan Invandrarverkets och Utlänningsnämndens beslut. Utlänningsnämnden bör alltså ha nästan 100 % avslagsbeslut, annars skulle ju Invandrarverket ha gjort en felaktig bedömning.

Anf. 133 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Det är intressant att få ta del av dessa siffror. Jag tror att det är bra att den här uppgiften också kommer ut i pressen, där man har skrivit om andelen avslagsbeslut från Utlänningsnämnden på 96 %. Jag tror därför att detta var ett lämpligt tillfälle att rätta till en sådan siffra, dvs. att den nu är 83 %.

Det som jag fortfarande inte har fått svar på är hur många människor som har fått avvisningsbeslut men som ännu inte har utvisats. Har man kanske inte kontroll över detta, på grund av att många reser tillbaka frivilligt, eller har man kontroll över detta? Just för att man skall veta vilka åtgärder som skall vidtas för klara av detta – jag tänker då på de polisiära resurserna – är det viktigt att veta hur det verkligen är. Jag upprepar därför min fråga: Hur många är det?

Anf. 134 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Herr talman! Det är klart att det alltid finns ett mörkertal i detta sammanhang, därför att människor som har fått ett avvisningsbeslut flyttar från förläggningen. En del kan befinna sig i Sverige, andra kan gömma sig och åter andra kan ha åkt hem helt frivilligt.

Vad som är intressant ur vår synpunkt när det gäller att möjliggöra verkställighet är de öppna balanser som finns. De ökar nu. Vi har balanser upp mot 7 000 personer eller något liknande. Det är väldigt viktigt att man möjliggör för de människor som har fått besked om att de inte har rätt att stanna i Sverige att åka hem så fort som det över huvud taget är möjligt. Det förbilligar också verksamheten.

Anf. 135 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! När jag ser vilka åtgärder som regeringen har för avsikt att vidta, blir jag litet fundersam, eftersom statsrådet inte säger något om det

som man har läst i pressen om att människor frånhänder sig pass och om vilka åtgärder som man bedömer från regeringens sida är möjliga att vidta för att klara av en avvisning till dessa människors resp. hemländer.

Jag tackar för siffran 7 000 personer. Det visar att det i alla fall finns en statistik över detta. Jag skall därför inte förlänga diskussionen.

Anf. 136 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag skall bara göra en komplettering. Jag har inga informationer om att det skulle vara något stort bekymmer med att människor avhänder sig handlingar, utan det är kvantitetsfrågan som det gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1992/93:593 om organisationsbidragen

Anf. 137 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Maud Ekendahl har frågat mig vilka krav som bör ställas på en organisation för att den skall komma i fråga för statliga bidrag.

Statsbidragen till ungdomsorganisationerna prövas av Statens ungdomsråd i enlighet med förordningen (SFS 1991:370) om statsbidrag till ungdomsorganisationer. Där regleras utförligt vilka formella krav som skall ställas på föreningarna för att de skall kunna få bidrag. Dessutom prövas organisationerna gentemot de fastställda målen för det statliga stödet, nämligen att det skall

- främja en demokratisk fostran bland barn och ungdomar,
- främja jämställdhet och jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper,
- medverka till en meningsfull fritid för barn och ungdomar och
- uppmuntra fler barn och ungdomar att delta i föreningsliv.

Dessa mål ses nu över inom regeringskansliet i syfte att få till stånd en bättre målstyrning och utvärdering av bidragen. Jag avser att föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag till eventuella förändringar under 1994.

Maud Ekendahl nämner i sin fråga en organisation, Loesje. Denna organisation är enligt förordningen inte berättigad till generellt statligt bidrag av formella skäl, bl.a. är den inte rikstäckande.

Statens ungdomsråd disponerar dock en särskild pott ur Allmänna arvsfonden för utvecklingsinsatser inom föreningslivet, så kallat utvecklingstöd. Detta stöd fördelas enligt särskilda riktlinjer och avser bl.a. att stödja lokala projekt och nya ungdomsrörelser. Syftet med stödet är att nå ungdomar som normalt inte nås via de traditionella ungdomsorganisationerna. Det är ur denna pott som föreningen Loesje har erhållit ett stöd om 20 000 kr.

Jag har vidare från myndigheten fått information om att stödet avser föreningens första rikskongress. Statens ungdomsråd ger ofta stöd till nya föreningars första kongress för att ge också nya organisationer möjlighet att samlas, diskutera, utveckla och konstituera sig.

Det är självklart att ingen form av statligt stöd skall utgå till olagliga verksamheter.

Avslutningsvis vill jag framhålla att jag ser det som viktigt att en viss del av det statliga stödet kan gå till att utveckla nya verksamhetsformer för ungdomar.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 138 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Jag tackar civilminister Inger Davidson för svaret. Jag skulle vilja utveckla min frågeställning något.

Jag tycker att det är mycket värdefullt och är glad för att vi i Sverige har det fria ordet och därmed yttrandefrihet. Det är dessutom värdefullt att organisationerna skall kunna erhålla ett visst statligt bidrag som stöd. Det är viktigt och rätt.

Jag anser däremot, vilket jag tog upp i min fråga, att det är litet egendomligt att stöd ges till en organisation som bedriver en opinionsbildning som uppenbart skadar annans egendom.

Tar man del av vissa tidningar, både större och mindre här i landet, finner man att organisationen Loesjes tillvägagångssätt för att sprida sina budskap är via affischering på olagligt sätt. Det sker ofta på Televerkets grå plåtskåp.

Jag ser också i svaret att organisationen har fått just det här stödet till sin kongress. Det är kanske rätt och riktigt. Men man kan ju aldrig veta hur pengarna används med tanke på att den huvudsakliga uppgiften är att sprida information genom affischering.

Mina frågor är: Kommer man med anledning av de regler som nu finns angivna att ompröva bidragen? Gäller samma regler för utvecklingsstödet som för de medel man får ur Allmänna arvsfonden?

Anf. 139 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag vill först säga att enligt min och Statens ungdomsråds kännedom har den aktuella organisationen inte anmälts för olaga affischering eller skada på annans egendom. Om det är en medveten inriktning från föreningen att affischera på platser där det är otillåtet eller där det medför skada på annans egendom, kan staten självfallet inte stödja verksamheten. Men jag måste understryka att stödet inte har gått till affischer och tapetklister, utan till föreningens första kongress, för att man skulle få möjlighet att konstituera sig.

Nu har dessa uppgifter kommit fram. Skulle den här föreningen begära ytterligare utvecklingsbidrag kommer det naturligtvis att prövas på nytt. Då kommer man också att väga in de uppgifter som nu finns. Men det är inte så enkelt. Man måste också kunna avgöra om föreningen står bakom den olagliga affischeringen eller om det är enskilda medlemmar som utför olaglig affischering, medan huvudinriktningen är att den skall göras på platser där det är tillåtet. Självfallet kommer det att ske en omprövning om de begär nya medel.

Anf. 140 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Jag har en del tidningsartiklar med mig där det tydligt framhålls att detta är deras sätt att arbeta, att affischera. Jag har också bilder på

just elskåp där man har affischerat. I min hemkommun pågår det en affischering för fullt, som faktiskt förfular stadsmiljön. En person som har uppmärksammat det här problemet och skrivit om det i en hemortstidning har också kommit upp på affischen, med en viss kommentar.

Jag skall inte förlänga debatten, herr talman, jag är så nöjd med civilminister Inger Davidsons svar. Givetvis håller jag med om att man skall ompröva, men man skall också se till att nya utvecklingsformer får komma till stånd bland ungdomar. Det är viktigt.

Anf. 141 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag vill också betona att vi måste vara öppna för att ungdomar vill skapa nya verksamhetsformer. De vill arbeta på ett litet annat sätt. De vill inte komma in i färdigstöpta verksamheter. Därför är jag mycket glad för att vi har utvecklingsstödet, samtidigt som vi naturligtvis skall se till att vi inte stöder olaglig verksamhet.

Anf. 142 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Förvisso är de 20 000 kronorna egentligen en droppe i det svenska underskottshavets miljardrullning. Men det är inte så jag vill se det. Om organisationen använder sig av pengarna på det här viset, kan det kanske finnas ett bättre sätt att använda dem på.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1992/93:623 om lagförslaget om könsdiskriminerande reklam

Anf. 143 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Inga-Britt Johansson har frågat mig om jag är beredd att se till att det lagförslag mot könsdiskriminerande reklam som finns hos departementet kommer till riksdagens prövning.

Låt mig först säga att det är angeläget att komma till rätta med de avarter inom reklamen som tar sig uttryck i framställningar av könsdiskriminerande natur och som människor kan ta anstöt av. Det är också viktigt att reklamen återspeglar ett livsmönster som bygger på principen om kvinnors och mäns lika värde och på jämställdhet mellan könen.

Frågor om könsdiskriminerande reklam har sedan lång tid diskuterats i olika sammanhang. Det är en svårlöst fråga.

Man kan säga att det finns två huvudformer av könsdiskriminerande reklam, nämligen kränkande och schabloniserande reklam. Med kränkande reklam menar man framställningar vars innehåll är i egentlig mening kränkande mot det ena könet eller vars budskap är ägnat att nedvärdera det ena könet. Med schabloniserande reklam menar man framställningar som är könsrollsbevarande och som på det sättet motverkar jämställdhetssträvandena.

Bland dem som har behandlat frågan märks 1983 års konsumentpolitiska kommitté. Kommittén bedömde år 1985 att den schabloniserande reklamen

föll under begreppet åsiktsannonsering och ansåg att det var uteslutet att lagstifta mot sådan reklam. Däremot ansåg kommittén att lagstiftning mot kränkande reklam var möjlig, men att en sådan lagstiftning skulle kräva grundlagsändringar.

Sedan slutet av år 1988 finns Näringslivets etiska råd mot könsdiskriminerande reklam (ERK). Rådet har till uppgift att bedöma om en reklamåtgärd kan vara könsdiskriminerande och prövar såväl kränkande som schabloniserande reklam. ERK prövar i första hand anmälningar utifrån, men tar också upp ärenden på eget initiativ. Beslut som innebär att en reklamåtgärd befunnits vara könsdiskriminerande offentliggörs bl.a. genom att pressen underlättas. ERK har sedan starten prövat omkring 400 reklamåtgärder. Antalet fällande uttalanden uppgår till nära 40. ERK:s uttalanden har stor genomslagskraft.

Det lagförslag som Inga-Britt Johansson syftar på finns i en promemoria som har upprättats i Civildepartementet. Promemorian har remissbehandlats. Ett stort antal remissinstanser är kritiska mot förslaget. Kritiken går ut på dels att könsdiskriminerande reklam inte kan betraktas som otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare, dels att den föreslagna lagstiftningen skulle bli svår att tillämpa. Flera remissinstanser anser att en sådan lagstiftning också kräver grundlagsändringar.

Det står alldeles klart att reklam som är könsdiskriminerande inte kan accepteras i något avseende. Men frågan är hur man effektivast råder bot på avarterna. Lagstiftning eller egenåtgärder från näringslivet? Personligen skulle jag inte ha något emot en lagstiftning, om jag var helt övertygad om att det var det effektivaste sättet att stävja avarterna. Trots alla utredningar finns det ännu inte tillräckligt underlag för att vara säker på den saken. Frågan måste undersökas och övervägas ytterligare.

Mitt svar till Inga-Britt Johansson är därför att jag i vart fall inte nu är beredd att lägga fram något förslag i frågan.

Anf. 144 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på min fråga.

Jag har en annons framför mig. "Kurvor utan störningar." Den föreställer en kvinna, tror jag i alla fall. Hon har inga ben och inget huvud. Hon har ett par minimala trosor och ett par armar som drar ett litet linne över axlarna. Det borde väl vara reklam för underkläder, men det är reklam för ett data-program.

För att testa ERK bad jag en normalutbildad, normalinformerad väninna att anmäla annonsen till ERK, utan att tala om något mer än vad det hette. Hon har inte lyckats få tag på dem ännu. Hon har hållit på i en vecka. Hennes första åsikt var att jag skojade med henne. Men jag sade att det inte var något skoj, att det var ett reellt test.

Det är klart att man kan tala väl om egenåtgärder, det gör jag gärna också. Men om egenåtgärder skall fungera är den första förutsättningen att man kan få tag på dem som skall ha hand om egenåtgärderna. Där är tydligen inte ERK intresserade.

Civilministern säger att ett stort antal remissinstanser var kritiska mot den promemoria om lagförslaget som var ute på remiss. Men det var också ett

stort antal som var positiva till förslaget: Yrkeskvinnors riksförbund, JämO, Fredrika Bremerförbundet, Centerns kvinnoförbund, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, LO och TCO. Var kds kvinnor fanns någonstans vet jag tyvärr inte. Men det kan jag förmodligen få svar på nu.

Om nu inte civilministern är beredd att lägga fram ett lagförslag om könsdiskriminerande reklam, så kanske vi ändå skulle kunna få veta om det finns några andra åtgärder som civilministern är beredd att vidta för att få ordning på den här frågan.

Anf. 145 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag börjar bakifrån. De remissinstanser som sade nej var de tunga juridiska instanserna, alltså de dömande instanserna, som skall avgöra var gränserna går för könsdiskriminering. De menar att det här är en mycket grannlaga och svår uppgift. Jag är väl medveten om att de flesta kvinnoorganisationer ställer sig bakom kravet på lagstiftning. Jag kan inte svara på frågan om kds kvinnoförbund deltog i remissomgången. Vid den aktuella tiden tillfrågades man där sällan om sina åsikter och fick sällan tillfälle att skriva remissvar. Jag kan ändå mycket väl tänka mig att man gjorde det. De juridiska instanserna är dock tveksamma.

Det är självklart inte tillfredsställande att ERK inte kan nås på telefon, dvs. att ERK inte har ett telefonnummer som är känt för allmänheten och som finns i telefonkatalogen. Enbart en sådan uppgift skulle göra att människor skulle erhålla möjlighet att få fler frågor provade, vilket skulle leda till fler markeringar för näringslivet.

Vad vi överväger att göra är att om möjligt utvärdera den verksamhet som ERK nu har bedrivit i drygt fyra år. Enligt vad jag har hört följer Konsumentverket utvecklingen. En sådan utvärdering förutsätter en medverkan från ERK, eftersom det är ett privat organ och handlingarna inte är offentliga. Vi skall dock pröva detta.

Anf. 146 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! ERK:s verksamhet är ju utvärderad i bl.a. en del doktorsavhandlingar och liknande. Inga-Britt Törnell, som jag åberopar i min fråga, borde vara sakkunnig i detta sammanhang, och hon säger att det har blivit värre under de senaste åren. Hon säger: Jag tror att man snart inte kan utnyttja kvinnokroppen avklädd längre. Då får man börja med påklädda kvinnor igen – den dagen kan nog inte vara avlägsen.

Detta är naturligtvis något som man kan hoppas på, men hon tycker alltså att det har gått så långt. ERK fungerar inte, inte bara beroende på att man inte kan nå denna inrättning utan också beroende på det faktum att det bara är de annonsorgan som är organiserade och som finns inom dess verksamhetsområde som kan beröras av ERK:s uttalanden. Alla de andra organen står utanför.

Min fråga är fortfarande: Vad kan man i stället göra för att få stopp för förnedrande reklam?

Anf. 147 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Det allmänna intrycket är ju att den könsdiskriminerande reklamen ökar. Det gäller i varje fall för den sexualiserande reklamen, vilket inte alltid är riktigt detsamma.

Man har samma intryck i Norge, där man sedan några år tillbaka har en lagstiftning. Jag tycker att detta bra belyser svårigheterna att över huvud taget komma åt denna typ av reklam. När jag är i kontakt med norska företrädare per telefon får jag höra att man tycker att den ökar. I Sverige har vi provat med egenåtgärder, och här har vi samma utveckling.

Det är andra faktorer som ligger bakom detta, en allmän utveckling i samhället. Frågan är om man kan sätta stopp för den genom att skärpa reklamlagstiftningen. Jag är inte helt säker på det.

Anf. 148 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Att reklamen är mer sexualiserad framkommer i den annons som jag nämnde som exempel. Tidigare har det varit fråga om bilder, men nu är det också text: Kurvor utan störningar. När jag ser bilden leds mina tankar inte till ett dataprogram som har att göra med strömförsörjning.

I EG:s TV-direktiv behandlas diskriminering på grund av ras, kön, nationalitet etc. Det finns såvitt jag vet ännu inte förslag till någon svensk lagstiftning av motsvarande slag. Skulle det enligt civilministerns mening kunna vara en möjlighet att komma åt denna diskriminering?

Anf. 149 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Ja, jag har själv funderat i dessa banor. Jag känner väl till detta EG-direktiv, som innebär ett förbud mot könsdiskriminerande reklam. Men jag skall ärligt säga att jag inte har undersökt hur det direktivet har fungerat i EG-länderna. Jag kan inte på stående fot säga om det har givit önskade resultat. Jag har gjort en jämförelse med Norge, som ligger oss närmast, och där har lagstiftningen inte lyckats stävja utvecklingen.

Anf. 150 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Sveriges kvinnor är i dag arga över mycket. Kvinnor som anser sig leva ett fullvärdigt samhällsnyttigt liv – man arbetar, skaffar sig utbildningar, deltar i det politiska livet i samma omfattning som många män – utsätts ändå fortfarande för denna förnedring i reklamen. Samtidigt ökar förnedringen också på andra sätt.

Jag hoppas att vi är överens om att någonting måste göras för att komma till rätta med detta. Jag tror inte att svenska kvinnor längre kommer att lita på oss politiker, om utvecklingen får fortsätta på det sätt som har skett.

Anf. 151 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag tror faktiskt att både kvinnor och män är arga på denna utveckling. Också många män känner sig förnedrade av det som förekommer, inte bara i reklamen utan över huvud taget i samhället. Vi är överens om att vi skall hjälpas åt med att stävja detta. Jag kommer, som sagt, att ta kontakter med ERK, och vi skall diskutera med ERK hur vi skall kunna gå vidare.

Jag tror att det är detta som jag kan göra. Jag kan alltså inte utlova någon lagstiftning, och det beror på att jag inte är säker på att den hjälper. Jag tror att vi behöver vidta andra åtgärder.

Jag läste nyligen om en diskussion mellan några reklammän om denna fråga, och en av dem uttryckte sig ungefär på följande sätt: Alla som jobbar med reklam borde ha en humanistisk inställning och veta vad människovärde är för någonting. Jag tyckte att det var mycket bra uttryckt.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1992/93:572 om avgifterna för bortforsling av fordon

Anf. 152 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Peter Kling har frågat mig om jag är villig att medverka till att reglerna om flyttning av fordon ändras så att den berörde fordonsägaren inte behöver betala så höga avgifter när fordonet i fråga flyttas.

Reglerna om flyttning av fordon har kommit till framför allt för att man skall ha ett verksamt medel för att förbättra framkomligheten för nyttotrafiken och för kollektivtrafiken. I stort sett har de gällande bestämmelserna om flyttning av fordon tillämpats på ett bra sätt och fungerar enligt min mening väl i praktiken.

Naturligtvis är denna verksamhet inte billig för kommunerna. De nuvarande bestämmelserna, som innebär att kommunerna får ta ut en avgift av fordonsägaren som grundar sig på kommunens kostnad för att transportera bort och förvara fordonet, anser jag därför vara ett naturligt system i detta sammanhang. Jag har inte för avsikt att medverka till en ändring av dessa bestämmelser.

Anf. 153 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret, vilket jag givetvis inte är nöjd med. Jag skall därför utveckla denna fråga litet mer.

Mats Odell säger att kommunerna får ta ut en avgift av fordonsägarna som grundar sig på kommunernas kostnader för att transportera bort och förvara fordonen. Kostnadsläget i Sverige har under den tid när ökningen med 25 % har inträffat inte höjts lika mycket. Kostnadsläget har snarare i många branscher gått ned på grund av arbetslöshet och ökat kostnadstryck. Det är här bara fråga om ett sätt att gå runt det kommunala skattestoppet och höja skatten.

I annonser som Gatukontoret och Fastighetskontoret i Stockholm gick ut med när man offentliggjorde höjningen hette det att kommunfullmäktige, för att få en bättre efterlevnad och en bättre kostnadstäckning, den 22 februari 1993 hade beslutat att höja avgiften vid bortforsling av fordon. Det är fråga om en ren och skär skattehöjning.

Anf. 154 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Enligt den redovisning som jag har fått från Stockholms gatukontor har denna verksamhet gått med stor förlust under 1992, och man

räknar med en betydande förlust även för 1993. Den prognos som man har för 1993 års verksamhet på detta område går ut på att kostnaderna för att frakta bort fordon, för att hålla en särskild uppställningsplats samt för att värdera och avyttra de fordon som inte blir avhämtade uppgår till ungefär 7 miljoner kronor. Intäkterna för ersättning av flyttningskostnader, skrotningspremier, återbetalning av fordonsskatt, fordonsförsäljningar och ersättning från andra kommuner, t.ex. Solna, Sundbyberg och Lidingö, är beräknade till 3,7 miljoner kronor. Underskottet på flyttningsverksamheten för 1993 beräknas till 3,3 miljoner kronor. För att täcka in detta sätts avgiften till 1 500 kr.

Det här kommer inte att ge en full kostnadstäckning, helt enkelt därför att lagstiftningen inte medger att underskottet i verksamheten på grund av obetalda avgifter från ägare till vissa fordon täcks in av avgifter som belastar fordon vars ägare betalar. Följaktligen kommer kommunen av allt att döma inte, som Peter Kling tror, att göra en vinst, utan allt talar för att Stockholms kommun även under detta år kommer att göra en förlust på denna verksamhet.

Både Peter Kling och jag brukar i olika sammanhang tala för att det skall var ordning och reda. Lagar skall efterföljas, och brott mot dem skall beivras.

Anf. 155 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag säger återigen att detta är fråga om en dold skattehöjning då tiderna är svåra. Jag vill hänvisa till civilminister Inger Davidson. Hon tog över en gammal utredning från Socialdemokraternas tid. Där fanns en gammal idé om att låta kommunerna ta ut en "skälig" avgift för kommunala tjänster. Detta är tydligen en ny väg att komma runt det kommunala skattestoppet.

Anf. 156 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag skall efter det att debatten är avslutad ställa dessa beräkningar till Peter Klings förfogande. Sedan kan vi väl återkomma i en senare debatt.

Av det material som vi har fått på departementet från Gatukontoret framgår det att denna verksamhet innebär en förlust för Stockholms kommun. Jag tror inte att Peter Kling vill säga till sina väljare att det är rimligt att ta av kommunens knappa resurser avsedda för viktiga saker till att flytta undan bilar som försumliga medborgare har ställt upp i strid mot gällande lag.

Anf. 157 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag tackar och ser fram emot att få ta del av materialet.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1992/93:578 om bilregistret

Anf. 158 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Lars Björkman har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta i syfte att förhindra att vissa brister i bilregistret utnyttjas på så sätt att personer som olovligen åtkommit motorfordon införs i registret som ägare till dessa fordon.

De problem som Lars Björkman har pekat på har även på senare tid uppmärksamats i pressen och i ett antal brev som ställts till departementet av personer som drabbats av bristerna i den gällande ordningen.

För att komma till rätta med de påtalade missförhållandena har regeringen den 22 april 1993 beslutat om en ändring i bilregisterkungörelsen. Ändringen innebär att om endast den som förvärvat ett fordon gjort en anmälan om ägarbyte, skall alltid den gamle ägaren beredas tillfälle att yttra sig över anmälan innan uppgiften om den nye ägaren får föras in i bilregistret. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 juni 1993.

Anf. 159 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Bakgrunden till frågan är de bristfälligheter som hittills har funnits i användningen av bilregistret. Dessa brister har utnyttjats av både enskilda och t.o.m. organiserade ligor till att på ett ganska enkelt sätt få nya ägarförhållanden till stånd. En anmälan har skickats in om omregistrering av fordonet och ett ägarbyte. Utan att det egentligen har genomförts en affär har ett ägarbyte med hjälp av registret legaliserats. Därmed har fordonet kunnat säljas vidare till en ny ägare. Denne har sedan kunnat visa att han har handlat i god tro och fått behålla bilen, och den ursprunglige rätte ägaren inte har kunnat komma åt sin rättmätiga egendom.

Det här är naturligtvis inte tillfredsställande. Det är därför jag har tagit upp denna fråga. Jag kan konstatera att den handlingskraft som regeringen visar på området är tillfredsställande. Jag noterar att sådana missförhållanden inte skall kunna uppstå i framtiden. Det är till glädje för alla presumtiva stöldoffer. Verksamheten har ju varit omfattande.

Jag har fått ett antal brev där brevskrivarna har berättat att de med viss förvåning har sett att fordonet har försvunnit och sedan i några fall, som en "ersättning", har försäkringspremierna återbetalats, eftersom fordonet har bytt ägare.

Den åtgärd som ministern har redogjort för gör att det efter den 1 juni inte längre är möjligt att ägna sig åt sådan verksamhet. Jag tycker att det är tillfredsställande. Jag tackar för svaret, och jag tackar ännu mer för den åtgärd som har vidtagits.

Anf. 160 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Låt oss konstatera att här har funnits, precis som Lars Björkman påpekar, betydande möjligheter för den organiserade brottsligheten att göra det mycket svårt för laglydiga personer att återfå sina rättmätiga fordon. Dock har regeringen med stor skyndsamhet behandlat detta ärende.

Jag har i dag undertecknat svarsbrev till olika brevskrivare, och jag har

fått möjlighet att svara på en fråga. Jag kan konstatera att för första gången är regeringen snabbare än vad riksdagens ledamöter är att ställa frågor. Det kan vara värt att notera.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 161 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag tycker att situationen är tillfredsställande. Det är kanske litet grand mitt eget fel att frågan ställs för sent. På grund av en sinkadus kom frågan att fördröjas. Jag kan bara konstatera att den i det nuvarande läget är onödig.

Låt mig då komplettera med en ytterligare fråga. Är man, mot bakgrund av ministrarnas redovisning, beredd att gottgöra dem som har drabbats genom att få sina fordon stulna och därmed har åsamkats förluster så att de inte blir ekonomiskt lidande?

Anf. 162 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag kan inte uttala mig i den civilrättsliga frågan. Jag förutsätter att stölder utreds i enlighet med de förordningar och lagar som finns på området och att anspråk därmed kan ställas på dem som har utfört brotten.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1992/93:599 om lokaliseringen av Telestyrelsen

Anf. 163 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Björn Ericson har frågat mig om flyttningen av Telestyrelsen från Haninge till Stockholm överensstämmer med riksdagens tidigare beslut.

Låt mig inledningsvis ange att det inte förekommit något riksdagsbeslut beträffande Telestyrelsens lokalisering. Riksdagen uttalade bl.a. år 1988 att det är angeläget att man vid inrättandet av nya myndigheter ingående prövar förutsättningarna att välja annan lokaliseringsort än Stockholm/Solna. Riksdagen framhöll samtidigt att förutsättningarna för lokaliseringar ingående måste prövas.

Enligt vad jag erfarit har Telestyrelsens ledning under det senaste året arbetat för att utverka ett hyresavtal på rimliga villkor för nuvarande lokaler i Haninge samt även undersökt möjligheterna till alternativ lokalförsörjning i Haninge. Telestyrelsen är i behov av större och mer effektiva lokaler bl.a. som en följd av den planerade sammanslagningen av verksamheterna i Haninge resp. Sköndal. Sammantaget har Telestyrelsens ledning funnit en flyttning till andra lokaler i Stockholm motiverad dels från kostnadssynpunkt, dels från verksamhetssynpunkt.

Till bilden hör att Telestyrelsen, bl.a. som följd av ny lagstiftning på tele- resp. radiokommunikationsområdet, har givits och kommer att få en rad nya arbetsuppgifter. Ett uppdrag om översyn av Telestyrelsens organisation och dimensionering har nyligen lämnats till styrelsen. Jag förutsätter att Telestyrelsen löser sina lokalfrågor på ett för verksamheten ändamålsenligt sätt och med hänsyn till de regionalpolitiska frågor som kan komma att aktualiseras av den kommande organisationsutredningen.

Med beaktande av Telestyrelsens verksamhetsförutsättningar anser jag att flyttningen står i överensstämmelse med riksdagens beslut om bl.a. lokalisering av statlig verksamhet.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

28 § Svar på fråga 1992/93:590 om vägnätet i Stockholms län

Anf. 164 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Sören Lekberg har frågat mig vilka åtgärder som jag avser vidta med anledning av Vägverkets inventering av standarden på vägnätet i bl.a. Stockholms län.

Bakgrunden är ett utkast till nationell väghållningsplan som Vägverket presenterade i mars 1992. I dokumentet lämnar Vägverket en redovisning av vägsystemets kvalitet.

Av Vägverkets redovisning framgår att vägsystemets kvalitet beror på faktorer som mängden trafik och vägens bredd, vägens yta och vägens bärighet. Av inventeringen framgår att Stockholm har den största andelen vägar i den lägsta kvalitetsklassen om hänsyn tas till relationen mellan vägens bredd och trafikflödet.

Om man i stället ser till andelen länsvägar med låg åkkomfort framkommer en annan bild. Andelen länsvägar med låg åkkomfort är mycket större i skogslänen än i övriga Sverige. Detsamma gäller även när man ser till vägnätets bärighet.

För att få en god uppfattning om vad som är en dålig väg måste således flera standardkriterier vägas samman. Det mått som Sören Lekberg angivit i sin fråga redovisar således bara en sida av sanningen.

Regeringen har nyligen redovisat sitt förslag till hur infrastrukturen skall byggas ut under den närmaste tioårsperioden och vilka medelsramar som kan avsättas. I propositionen föreslås bl.a. medel för investeringar i länstrafikanläggningar och bärighetshöjande åtgärder på vägnätet. Vägverket ansvarar för fördelningen av medel för investeringar i länstrafikanläggningar mellan olika län. Det är sedan varje länsstyrelse som beslutar om hur medlen skall användas.

När det gäller de åtgärder som Sören Lekberg efterfrågar vill jag nämna vad regeringen har föreslagit i kompletteringspropositionen.

I kompletteringspropositionen föreslår regeringen att 1,2 miljarder kronor används för särskilda insatser riktade mot upprustning och underhåll av länsvägar och länsjärnvägar. Det ankommer på regeringen att fördela medlen mellan länen. Hur medlen skall användas beslutas sedan av länsstyrelserna. Utgångspunkt för regeringens fördelning av medel kommer att vara upprustningsbehovet och arbetsmarknadsläget i länen. Vid fördelningen av medel bör också hänsyn tas till i vilka län övriga investeringar i det regionala transportnätet är av jämförelsevis mindre omfattning. Vägnätets standard i Stockholms län kommer således att vara ett av de ingångsvärden som ligger till grund för regeringens fördelning av dessa särskilda medel.

Regeringen har således vid två tillfällen under våren 1993 redovisat förslag som berör länsvägnätet. Det är nu riksdagens ansvar att besluta om medelsramar så att regeringen kan fullfölja de aviserade satsningarna.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Svar på frågor

Anf. 165 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Den nationella väghållningsplan som Vägverket har utarbetat är verkligen en intressant läsning. Vanlig statistik kan ju lätt missbrukas i sådana här sammanhang. Men här har nu gjorts en sammanställning där man har vägt samman trafikflöde och trafikbredd etc. Därigenom får man en helhetsbild av standardläget i landet. Av statistiken framgår med all tydlighet att Stockholms län har en mycket låg standard när det gäller vägnäten. Om man tar riksgenomsnittet av exempelvis riksvägarna klassas 17 % som de sämsta vägarna i landet. I Stockholms län kan 37 % hänföras till den sämsta kategorin. Av landets länsvägar, dvs. de vägar som man själv inom Vägverket anser vara mycket viktiga när det gäller att uppnå miljömål och god trafiksäkerhet, ligger 7 % i klass C. I Stockholms län är det 30 % som hamnar i den klassen. Detta visar klart och tydligt att vägstandarden i länet är dålig.

Det var denna statistik som var anledningen till min fråga. Jag blir nu litet orolig när jag läser att kommunikationsministern vill blanda in ett nytt begrepp som åtkomfort. Han talar om att man nu skall anslå medel i kompletteringspropositionen. Men där skall hänsyn tas till bl.a. det regionala transportnätet osv. Menar kommunikationsministern att detta innebär att det blir andra delar av landet än Stockholms län som kommer att få dessa upprustningspengar?

Anf. 166 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror att Sören Lekberg och jag är helt överens om att Stockholms län genom åren inte alltid har kommit bäst ut i den här fördelningen av medel för vägsatsningar. Det finns all anledning att bevaka att denna mycket viktiga del av landet får en rättmätig del av de resurser som anslås för nybyggnation och underhåll av vägar.

Det jag i mitt svar säger är att det kvalitetskriterium som Sören Lekberg hänvisar till i sin fråga inte är hela sanningen. Det finns andra saker som man även i Vägverkets nationella väghållningsplan väger in. Jag nämnde vilka det är, nämligen vägens yta, dvs. hur gropig den är, vilken typ av beläggning den har och dess bärighet.

Det kriterium som naturligtvis är relevant för Stockholms län är bredd i förhållande till trafikmängd. Den stora negativa faktorn i detta sammanhang är att det blir köer som gör att människor tillbringar onödigt mycket tid på vägarna.

Jag vill peka på att det för detta län finns ett program som man dels från statens sida, dels från regionens sida har kommit överens om. Det kallas Dennisöverenskommelsen. Det handlar om att göra investeringar i den här regionen på i storleksordningen 36 miljarder kronor. Det kommer att innebära minskade köer i olika delar av länet och det kommer att förbättra kollektivtrafiken. Därmed kommer en hel del av dessa nyckeltal att förbättras.

Herr talman, jag ser fram mot den väghållningsplan som skall upprättas

dels med anledning av investeringspropositionen, dels med anledning av att Dennispaketet så småningom kommer att vara genomfört.

Anf. 167 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Det är bra att kommunikationsministern särskilt vill bevaka Stockholms län och där se på hur standardutvecklingen blir på vägsidan.

Jag vill också framhålla för kommunikationsministern att den stora trafiköverenskommelse som träffades för Stockholmsområdet innebär att regionen själv i mycket stor omfattning skall betala det här kalaset dels via kommunala och regionala anslag, dels via vägavgifter som länets egna invånare skall stå för.

Vidare vill jag också påpeka för kommunikationsministern att i propositionen om trafikens infrastruktur har påspädningar skett när det gäller järnvägarna och riksvägarna. Men när det gäller anslaget till länsvägarna och den regionala kollektivtrafiken är anslaget oförändrat. Det är därför jag är oroad. Jag vill därför fråga: Vad tänker kommunikationsministern vidta för åtgärder för att rätta till detta?

Anf. 168 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Den sista frågan besvarade jag i mitt svar. Utöver det årliga anslaget på ca 900 miljoner till länstrafiken som ju inkluderar bl.a. länsvägar, finns det nu i kompletteringspropositionen ytterligare 1,2 miljarder, vilka skall fördelas enligt olika principer som jag har redovisat.

Jag förstår av Sören Lekbergs fråga att han är orolig. Om man ser på hur stora investeringar som görs på ett område, måste nämligen Dennispaketets investeringar räknas ifrån. Därmed skulle bilisterna i Stockholm i själva verket få betala två eller kanske tre gånger så mycket. Detta är alltså inte tanken. Dennisöverenskommelsens byggaktiviteter – utbyggnaden av ringen och tvärleden – skall naturligtvis inte räknas in i detta underlag så att utgångspunkten blir sämre, utan det är fråga om de ordinarie anslagen. Stockholmsregionen har i gången tid inte fått särskilt mycket. Men detta anser vi att det nu är dags att ändra på.

Anf. 169 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Har jag rätt förstått kommunikationsministern att han är beredd att bevaka situationen och standardutvecklingen i Stockholms län? Kommer den fördelning av pengar till länsvägarna som så småningom skall göras och som skall grundas på statistiken över vägstandarden i landet, enligt vilken 30 % av vägarna i Stockholms län tillhör kategori C, att innebära en radikal förbättring för Stockholms län?

Anf. 170 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! En poäng i det jag sade är att antalet fordon på många av dessa vägar kommer att minska när man har genomfört Dennisöverenskommelsen. Det kommer definitionsmässigt att leda till att standarden blir bättre, eftersom kriterierna för detta var bredden i förhållande till antalet fordon. Man får avvakta och se vad det får för effekter på det förväntade trafikflödet. I sak är det helt rätt som Sören Lekberg säger. Det är nu dags

att bevaka att också Stockholms län får en kanske mer rättmätig del av dessa resurser än vad som har varit fallet i gången tid.

Prot. 1992/93:100
27 april 1993

Anf. 171 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Den stora trafiköverenskommelsen, Dennisöverenskommelsen, handlar mycket om det kommunala vägnätet och riksvägarna. Jag har pratat väldigt mycket om länsvägarna. Länets vägstandard är de facto mycket låg. Om jag då har tolkat kommunikationsministern rätt, är han nu beredd att vidta åtgärder som innebär att en betydligt mindre del av länets länsvägar i fortsättningen kommer att klassificeras i klass C och att detta kommer att ske ganska snabbt.

Anf. 172 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag har sagt att jag skall bevaka att Stockholms län utifrån de kriterier som jag redogjorde för i svaret kommer att få en rättmätig del av extraresurserna. Detta kommer naturligtvis att leda till att en del av de kriterier som Sören Lekberg ställde upp också kommer att uppfyllas.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkande
1992/93:KU18 Statliga förvaltningsfrågor

Kulturutskottets betänkanden
1992/93:KrU15 Turism
1992/93:KrU20 Teater, dans och musik
1992/93:KrU22 Arkiv
1992/93:KrU24 Museer och utställningar
1992/93:KrU25 Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål
1992/93:KrU26 Anslag på massmedieområdet

30 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 26 april

1992/93:157 av Jerzy Einhorn (kds) till statsrådet Beatrice Ask om skolundervisning om Holocaust:

Under de senaste åren har, tyvärr även i Sverige, rasistiska och antisemitiska tendenser gjort sig gällande. Även om detta gäller små grupper är det angeläget att dessa tendenser motarbetas effektivt.

Det bästa försvaret torde vara att man inte glömmer vad som hände när rasismen fick dominera under andra världskriget, inte minst Holocaust (Förintelsen).

Det är angeläget att dessa insikter bibringas redan under tonåren när våra attityder och värderingar formas. Detta torde bäst kunna ske i samband med skolundervisning.

Enligt förslaget från Läroplanskommittén skall strävan vara att eleven genom historieundervisning förvärvar bl.a. beredskap inför framtiden, grundad på kunskaper om den historiska utvecklingen och för kännedom om hur information och propaganda har använts i historien. Genom undervisning i samhällslära skall eleven få förståelse för värdet av ett demokratiskt förhållningssätt.

Detta är vällovliga förslag. Erfarenheten talar dock för att de inte alltid kommer att följas av undervisning med information om Holocaust under andra världskriget.

Jag delar strävan till att skolan och enskilda lärare får i största möjliga utsträckning fria händer vid utformningen av undervisningen. Trots detta undrar jag om skolministern överväger att, genom utformning av läroplanen säkra att undervisning om Holocaust kommer att meddelas i skolan, helst redan i sjätte klass.

1992/93:158 av *Per Stenmarck* (m) till näringsministern om konkurrensbegränsning av viss import:

Statens Livsmedelsverk avslag den 3 mars 1992 en ansökan från en svensk importör, att få importera och sälja schweiziskt chokladpulver. Orsaken till avslaget är att pulvret har tillsats vitaminer, vilket inte Livsmedelsverket anser skall tillåtas.

Enligt 5 § Livsmedelsverkets författningssamling (SLV FS 1983:2) fordras särskilt tillstånd för att få tillsätta vitaminer i livsmedel.

Då den svenske importören ansökte om tillstånd att sälja det vitaminiserade chokladpulvret svarade Livsmedelsverket bl.a.:

”Chokladpulver, som huvudsakligen består av socker och kakao, är inte någon naturlig källa för vitamin B och E. Enligt Livsmedelsverkets åsikt är således berikning av chokladdryckspulver eller färdigblandade chokladdrycker inte motiverad. Någon sådan produkt har heller inte beviljats beredningstillstånd...”

Livsmedelsverket har således inte på något sätt kunnat visa hur drycken skulle bli skadlig för konsumenterna till följd av vitamintillsatsen. Beslutet grundas enbart på att tillsatsen ”enligt Livsmedelsverkets åsikt... är inte motiverad.”

Enligt Konkurrensverket domineras den svenska chokladpulvermarknaden av en enda tillverkare, som har en marknadsandel på ca 70 %. Den kan nästan karaktäriseras som en oligopolmarknad. För att en effektiv priskonkurrens skall råda, måste det finnas en god tillgänglighet till liknande produkter.

Den årliga försäljningen av chokladpulver uppgår, enligt Konkurrensver-

ket, i konsumentledet till 140 miljoner kronor. Det vitaminiserade chokladpulvret kan, enligt importören, säljas till ett pris som understiger marknadsledarens med minst 30 %. Det är alltså tiotals miljoner kronor som de svenska hushållen skulle kunna tjäna på en effektiv konkurrens – om inte Livsmedelsverket hindrade den.

Konkurrensverket har med anledning av detta uppmanat Livsmedelsverket att ompröva sitt tidigare beslut. Men den uppmaningen har avvisats av Livsmedelsverket.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att statliga verk, med utgångspunkt från sitt allmänna tyckande, inte skall kunna hindra en fri och sund konkurrens till konsumenternas bästa?

31 § Kammaren åtskildes kl. 19.01.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.33 och av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORSS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 27 april

1 § Meddelande om voteringarna onsdagen den 28 april	1
Talmannen	
2 § Meddelande om information från regeringen	1
Talmannen	
3 § Justering av protokoll	1
4 § Meddelande om svar på interpellationer	1
5 § Svar på fråga 1992/93:556 om Panguedammen	2
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Jan Jennehag (v)	
6 § Svar på fråga 1992/93:602 om åtgärder mot illegala aborter i tredje världen	6
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Maj-Lis Lööw (s)	
7 § Svar på fråga 1992/93:563 om svensk alkoholpolitik inför EG	9
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Kjell Eldensjö (kds)	
8 § Svar på fråga 1992/93:591 om föräldrars insatser mot drogmissbruk	12
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Fanny Rizell (kds)	
9 § Svar på fråga 1992/93:601 om vårdnadsbidrag	15
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Eivor Husing (s)	
10 § Svar på fråga 1992/93:619 om kvinnors alkoholkonsumtion	17
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Monica Widnemark (s)	
11 § Svar på fråga 1992/93:621 om barnens situation	18
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Maj-Inger Klingvall (s)	
12 § Svar på fråga 1992/93:622 om kommunernas äldreomsorg för invandrare	22
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Sinikka Bohlin (s)	
13 § Svar på fråga 1992/93:589 om åtgärder för att minska försurningsskadorna i Västsverige	25
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Inga-Britt Johansson (s)	

14 § Svar på fråga 1992/93:597 om kärnkraftsreaktorn i Ågesta ... Miljöminister Olof Johansson (c) Annika Åhnberg (-)	28	Prot. 1992/93:100 27 april 1993
15 § Svar på fråga 1992/93:571 om icke vårdnadshavares rätt till s.k. skolbesök Statsrådet Reidunn Laurén (-) Ulf Eriksson (nyd)	31	
16 § Svar på fråga 1992/93:583 om aktiebolags redovisning av av- gångsvederlag m.m. Statsrådet Reidunn Laurén (-) Nils T Svensson (s)	33	
17 § Svar på fråga 1992/93:598 om nådeinstitutet Justitieminister Gun Hellsvik (m) Berndt Ekholm (s)	36	
18 § Svar på fråga 1992/93:604 om skyddet för hotade kvinnor... Justitieminister Gun Hellsvik (m) Marianne Carlström (s)	39	
19 § Svar på fråga 1992/93:606 om åtgärder mot sexuellt utnyttjande vid framställning av pornografiska alster Justitieminister Gun Hellsvik (m) Ingegerd Sahlström (s)	41	
20 § Svar på fråga 1992/93:620 om bestämmelserna om olaga vålds- skildring Justitieminister Gun Hellsvik (m) Ulla Pettersson (s)	44	
Ajournering	47	
Återupptagna förhandlingar	47	
21 § Svar på fråga 1992/93:584 om flyktingpolitiken Kulturminister Birgit Friggebo (fp) Robert Jousma (nyd)	47	
22 § Svar på fråga 1992/93:586 om utvisning av kosovoalbaner... Kulturminister Birgit Friggebo (fp) Lars Moquist (nyd)	49	
23 § Svar på fråga 1992/93:593 om organisationsbidragen Civilminister Inger Davidson (kds) Maud Ekendahl (m)	52	
24 § Svar på fråga 1992/93:623 om lagförslaget om könsdiskrimine- rande reklam Civilminister Inger Davidsson (kds) Inga-Britt Johansson (s)	54	
25 § Svar på fråga 1992/93:572 om avgifterna för bortforsling av for- don Kommunikationsminister Mats Odell (kds) Peter Kling (nyd)	58	
26 § Svar på fråga 1992/93:578 om bilregistret Kommunikationsminister Mats Odell (kds) Lars Björkman (m)	60	

Prot. 1992/93:100	27 § Svar på fråga 1992/93:599 om lokaliseringen av Telestyrelsen .	61
27 april 1993	Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
	28 § Svar på fråga 1992/93:590 om vägnätet i Stockholms län	62
	Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
	Sören Lekberg (s)	
	29 § Bordläggning	65
	30 § Anmälan om interpellationer	
	1992/93:157 av Jerzy Einhorn (kds) om skolundervisning om	
	Holocaust	65
	1992/93:158 av Per Stenmarck (m) om konkurrensbegränsning	
	av viss import	66

